

HANDELSHÖGSKOLAN
vid Göteborgs universitet
Företagsekonomiska institutionen
Redovisning och Finansiering

Analysmodellen

– ökat förtroende för revisorn ur ett ägarperspektiv?

Kandidatuppsats i Företagsekonomi
Handelshögskolan vid Göteborgs universitet
Redovisning och Finansiering
Vårterminen 2003

Handledare: Kristina M Johansson
Anna Karin Pettersson

Författare: Lena Larsson
Madeleine Lindeberg

Sammanfattning

Kandidatuppsats i Företagsekonomi, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet Inriktning Redovisning och Finansiering, Vårterminen 2003

Titel: Analysmodellen – ökat förtroende för revisorn ur ett ägarperspektiv?

Handledare: Kristina M Johansson och Anna Karin Pettersson

Författare: Lena Larsson och Madeleine Lindeberg

Frågeställning

Uppsatsens frågeställning är om analysmodellen bidragit till att öka förtroendet för revisorer hos ägare.

Syfte

Uppsatsens syfte är att ge en bild av förtroendet för revisorers arbete hos investerare på den svenska marknaden, vad det består av och vad som eventuellt har påverkat eller kan påverka detta. Utifrån det ges möjlighet att undersöka om analysmodellen bidrar till att öka investerarnas förtroende för revisorer som profession.

Avgränsningar

En avgränsning har gjorts till att intervjua och ta hänsyn till ett fåtal stora institutionella ägares åsikter. Detta då en stor del av privatinvesteringar sker genom dem. Det ligger utanför uppsatsens omfattning att undersöka en representativ andel privata aktieägare. Undersökningen gäller förtroendet på den svenska marknaden och endast svenska revisorer.

Metod

Undersökningen som genomförts är en kvalitativ studie. Materialet i uppsatsen är dels primärdata i form av undersökningsresultatet, dels sekundärdata i form av vetenskapliga artiklar och övrig litteratur.

Slutsatser

Förtroende kan sammanfattas av tre faktorer; förmåga, välvilja och integritet. Ägarnas förtroende för revisorer är tillfredställande. Lagstiftningen av analysmodellen har inte påverkat förtroendet i någon riktning hos våra respondenter, eftersom den ännu inte påverkat någon av de förtroendeingivande faktorerna. Förtroendet har stärkts på annat sätt, genom ökad öppenhet, vilket upplevs som en ökad välvilja. Analysmodellen har potential att fungera stärkande för ägarnas förtroende, men det förutsätter att den fyller en funktion i kritiska situationer där revisorns oberoende ifrågasätts.

Förslag till vidare forskning

Då analysmodellen är relativt ny kan en ny undersökning då modellen fått genomslagskraft vara intressant att genomföra. Ett annat förslag är att undersöka om det finns skillnader i förtroende för revisorer hos små och stora ägare.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	Inledning.....	1
1.1	Bakgrund.....	1
1.2	Problemdiskussion.....	2
1.3	Syfte.....	4
1.4	Avgränsningar.....	4
1.5	Uppsatsens disposition.....	4
2	Metod.....	5
2.1	Kvantitativ och kvalitativ metod.....	5
2.2	Datainsamling.....	5
2.3	Källkritik.....	6
2.4	Undersökningens tillförlitlighet.....	7
2.4.1	Reliabilitet.....	7
2.4.2	Validitet.....	7
2.5	Representativitet.....	7
3	Referensram.....	8
3.1	Inledning.....	8
3.2	Revision.....	9
3.2.1	Revisorns tre hörnstenar.....	9
3.2.1.1	Oberoende.....	9
3.2.1.2	Kompetens.....	9
3.2.1.3	Tystnadsplikt.....	10
3.2.2	Mål med revisionen.....	10
3.2.3	Revisorns uppgifter.....	10
3.2.4	Revisorsrollen.....	11
3.3	Revisorers integritet.....	11
3.4	Förtroendeteori.....	11
3.4.1	Inledning.....	11
3.4.2	Definition av förtroende.....	12
3.4.3	Olika typer av förtroende.....	12
3.4.4	Uppbyggnad av förtroende.....	13
3.4.4.1	Förmåga.....	14
3.4.4.2	Välvilja.....	14
3.4.4.3	Integritet.....	14
3.4.4.4	Riskbenägenhet.....	15
3.4.4.5	Upplevd risk och risktagande i relationer.....	15
3.4.4.6	Resultat av förtroendet.....	15
3.5	Lagförändringen och analysmodellen.....	16
4	Empiri.....	17
4.1	Presentation av respondenterna.....	17
4.1.1	2:a AP-fonden.....	17
4.1.2	6:e AP-fonden.....	17
4.1.3	Aktiespararna.....	17
4.1.4	Robur.....	17
4.2	Undersökningsresultat.....	18
4.2.1	Kunskap om analysmodellen.....	18
4.2.2	Revisorers kompetens/roll.....	18
4.2.2.1	Revisorns betydelse för tillförlitligheten i ekonomisk information.....	18
4.2.2.2	Kriterier för förtroende – revisorn och revisionsbyrån.....	18

4.2.3	Oberoende – förändring och hot.....	19
4.2.3.1	Revisionsuppdragets längd.....	19
4.2.3.2	Prispress	19
4.2.3.3	Konsultverksamheten	20
4.2.4	Analysmodellen.....	21
4.2.4.1	Lagstiftning av analysmodellen	21
4.2.4.2	Är analysmodellen tillräcklig eller krävs granskning från tredje part?	21
4.2.4.3	Analysmodellen – ”ett steg i rätt riktning”	22
5	Analys och slutsats	23
5.1	Kunskap om analysmodellen	23
5.2	Revisorns kompetens.....	23
5.2.1	Kriterier för förtroende – revisorn och revisionsbyrån	23
5.3	Oberoende – förändring och hot.....	24
5.3.1	Välvilja	25
5.3.2	Benägenhet och risk	26
5.4	Analysmodellens funktion idag och i framtiden	27
5.5	Slutlig diskussion	28
5.6	Sammanfattad slutsats	29
5.7	Förslag till vidare forskning	30
6	Källförteckning.....	31
	Bilaga 1, Diskussionsfrågor vid intervjuer.....	
	Bilaga 2, Flödesschema, analysmodellen.....	

---

1 INLEDNING

I detta kapitel ges en beskrivning av den bakgrund och problemdiskussion som ligger till grund för uppsatsens problemformulering. I kapitlet framkommer även syftena med uppsatsen, de avgränsningar som gjorts samt uppsatsens fortsatta disposition.

1.1 Bakgrund

"Revisorn hade nyckelroll - Nils Bremer gick i god för räkenskaperna och gjorde Prosolvias trovärdigt" stod att läsa i fetstil i en dagstidning i början av året (Wolmesjö, 2003). Artikeln beskriver revisorns stora betydelse för förtroendet för ett företags ekonomiska information, både som institution och person.

En av de mest grundläggande förutsättningarna för en effektiv modern ekonomi är tillgången på tillförlitlig och rättvisande information över investeringsalternativ. Här spelar revisorn en viktig roll då dennes granskning och godkännande tjänar som en "kvalitativ stämpel" på den ekonomiska information som lämnas, främst i form av årsredovisningar. Förtroendet för revisorerna och värderingen av informationen är av stor betydelse för kapitalmarknadens investeringsvilja. Krav ställs på att revisorn förhåller sig objektiv till det han/hon skall granska och finner sig oberoende av dem som är ansvariga för materialet, det vill säga företagets ledning och tjänstemän. Begreppen oberoende och förtroende nämns ofta tillsammans i revisionssammanhang. Diskussionen kring revisorns oberoende och vad detta begrepp egentligen innebär har förts länge, mest som en slags etisk bevakning inom yrkeskåren. Frågan fick stor aktualitet efter Enrons kollaps. Vad som tidigare setts som ett teoretiskt problem framstår idag som ett faktiskt hot, detta i sin tur har lett till större bevakning av frågan av de olika intressenterna. Tidigare fördes diskussion om oberoendefrågan och möjlighet till objektiv revision främst inom professionen, men under 2002 tilltog intresset även hos allmänheten och media till följd av dramatiken i USA.

Orsakerna bakom skandalerna i de amerikanska bolagen är många och svårtolkade. Exempelvis har skuldyngda bolag inom Enronkoncernen redovisats som fristående i stället för som dotterbolag, vilket lett till att årsredovisningen sett bättre ut än verkligheten. Ett annat exempel är skulder, vilka redovisats som mindre betydande än vad de egentligen varit på grund av att soliditetsvillkor från långgivare inte rapporterats. Revisorerna har kritiserats då berörda revisionsbyråer reviderat information där man tidigare varit med i beslutsprocessen i egenskap av konsult. Till en början låg fokus på regelverket och demoraliseringen i företagsledningen samt på svikna aktiesparare. Så småningom förflyttades uppmärksamheten även till berörda revisorer, vilka visade sig vara mer inblandade än vad som kan anses tillbörligt. Diskussionen ledde till ifrågasättandet av revisorers objektivitet vid granskning av klienten. (Edenhammar & Rundfelt, 2002) En journalist skriver om ibland "perversa" affärsrelationer mellan företag och revisor, "...i teorin utses ett företags revisorer av företagsledningen, till vilken de sedan står i tacksamhetsskuld". (Huvudledaren, The Economist, 2002-02-09)

Anledningen till att revisorernas beteende chockerade marknaden,¹ är att revisorernas roll ytterst är att tillvarata investerarnas intressen, att överbrygga den informationsasymmetri som råder. I fallet med Enron, liksom med Worldcom har redovisningsreglerna ibland följts formellt, men trots allt resulterat i en missvisande bild av resultat och balans. Med tanke på syftet med revisionsverksamheten måste kravet på rättvisande information till aktieägarna prioriteras framför kreativ revision för att tillgodose företagslednings behov. Det råder en uppfattning om att det finns en markant skillnad i risken för den här typen av skandaler i USA och i Europa. Skillnaden motiveras av olika regelskolor. Medan USA styrs efter ett fast regelverk där allt är tillåtet om det i regelverket inte står att det är otillåtet, styrs redovisningen i Sverige och Europa mer efter vad som brukar sammanfattas som "substance over form"² oavsett regler. (Wennberg, 2002) I Rolf Åsbjörnssons undersökning "Stärkt etik på finansmarknaden" dras slutsatsen att det inte finns skäl att misstänka att revisionsmissar av amerikansk omfattning förekommit i Sverige. Ändå skriver han att "blotta misstanken räcker för att skada förtroendet". (Åsbjörnsson, 2002) Sverige är trots allt inte befriat från skandaler. Det välkända Prosolvia-fallet, då intern försäljning redovisades som extern och därmed blåste upp resultatet, visar att redovisning även här kan godkännas trots grundläggande fel. (Edenhammar, 2002)

Arbetet med att reglera revisorns oberoende började redan i början av 1990-talet. Initiativet gjordes av Europeiska revisorsfederationen (FEE) och resulterade i policydokumentet, "Audit Independence and Objectivity", vilket publicerades 1995. Dokumentet innehåller en modell som bygger på självreglering och förespråkar att revisorerna ska ges friheten, men också ansvaret att själva döma om sitt eventuella oberoende. Dokumentet lämnades till en nyinrättad revisionskommitté som sedan arbetade om förslaget till en rekommendation från EU. Rekommendationen fastställdes i svensk lag genom analysmodellen vid årsskiftet 2001/2002. Sverige är genom den nya revisorslagen som infördes i januari 2002 det första land som fastslagit analysmodellen i lag. (FARs Samlingsvolym 2003, del 2)

1.2 Problemdiskussion

Det finns olika sätt att angripa problemet med det bristande förtroendet för företagens finansiella information och i förlängningen förtroendet för revisorn. Förtroende består av olika komponenter, varav oberoende är en stor del för revisorer. Trots att miljontals tillförlitliga årsredovisningar lämnas varje år och att revisorerna som kår är måna om att slå vakt om sin professionalism och integritet, har ett antal skandaler lett till att hela professionen varit tvungna att aktivt återupprätta förtroendet. Eller som Gunnar Widhagen, ledamot i Revisorsnämnden uttrycker, "Det är trots allt trovärdighet vi säljer och har vi inte själva trovärdighet, hur skall vi då kunna sälja?" (Holmquist, 2001) om hur revisorers trovärdighet uppfattas av ägarna är svårt att bedöma, då den mörka bild som givits i media inte nödvändigtvis måste stämma överens med den verkliga uppfattningen hos ägarna. Det borde därför vara av intresse, både för revisionsbranschen och inom forskning, att undersöka hur förtroendet för revisorer ser ut hos ägarna och vad som har och kan komma att påverka detta.

Det finns olika åtgärder att ta till för att förhindra det minskade förtroendet för revisorskåren. I debatten behandlas bland annat förslag på en extern översynsmyndighet, hårdare straff vid oegentligheter, hårdare regler gällande konsultation, införande av revisionsråd och *analysmodellen*.

¹ Med marknaden avses här samtliga intressenter, det vill säga ägare, kreditgivare, företag, anställda, media och allmänhet.

² "Substance over form" – att det ekonomiska synsättet får större betydelse än det juridiskt formella.

Analysmodellen handlar direkt om revisorns oberoende och är en självgranskningsmetod som förespråkas framför extern kontroll, eftersom den allmänna uppfattningen är att yrkeskåren vanligtvis besitter hög moral. Krav på att uppdrag skall avböjas vid hot om oberoende är inget som uppstått till följd av de amerikanska skandalerna, men är kanske mer motiverat och uppmärksammat än vad det skulle ha varit före skandalerna. Lagstiftning om analysmodellen skärper kraven på revisorerna och är förebyggande såtillvida att revisorerna redan före ett uppdrag accepteras ska analysera om uppdraget kan vara ett hot mot opartiskhet och självständighet. (Johansson, 2002) Så sent som 2001 kommenterar FEE-ordförande Göran Tidstöm frågan om revisorns oberoende som relativt ointressant att diskutera då intressenterna, främst näringslivet, har fullt förtroende för professionen. Övriga intressenter som allmänhet och medier måste enligt honom informeras mer pedagogiskt och på något sätt försäkras om att allt är i ordning vid eventuell oro. Han betonar oberoendefrågans marginella betydelse: ”Vad är det som har blivit fel vid eventuella fallissemang? Ja, inte brukar det vara revisorns oberoende som det handlar om då”. (Holmquist, 2001) Detta var före skandalerna och inställningen har kanske inte förändrats inom kåren, men man kan förmoda att egenintresset av dokumentation har ökat.

Analysmodellen kan indelas i två funktioner. Den första är att fungera som hjälpverktyg för revisorn vid sin självgranskning vid antagande av uppdrag. Den andra som att marknadsföra denna självgranskning och därigenom skapa förtroende på marknaden. Eftersom revisorerna är relativt osynliga i den massmediala debatten blir en lagstadgad analysmodell ett sätt att kommunicera sitt oberoende. Som tidigare påpekats är det främst ägare som är angelägna om en sådan garanti. Enligt en tidigare undersökning vilken behandlar analysmodellen som ett verktyg för revisorer att skapa förtroende anser revisorerna inte att modellen har förändrat den första av dessa uppgifter märkbart. Det betyder att revisorer anser att de i princip handlar på samma sätt nu som tidigare. (Christoffersson, Emanuelsson & Ryvallius, 2002) Det kan dock tänkas ligga en viss prestige i revisorernas inställning. Huruvida analysmodellen är framgångsrik i den andra funktionen är däremot svårare att avgöra. Efter ett flertal intervjuer med revisorer kommer författarna till undersökningen fram till slutsatsen att analysmodellen är alltför bristfällig för att kunna skapa ett ökat förtroende på marknaden och att en självgranskningsmodell inte kan ge ett trovärdigt resultat (Christoffersson et al, 2002).

Det är möjligt att analysmodellens funktion som förtroendeskapare skulle upplevas annorlunda beroende på vem man frågar. En undersökning ur ett ägarperspektiv skulle eventuellt kunna ge en annorlunda slutsats. Anders Holm, ordförande i FARs etikkommitté, kommenterar vikten av att verkligen övertyga intressenterna om en förändring. Detta kan, enligt honom, endast göras genom att revisorer dokumenterar att de genom analysmodellen faktiskt avböjt uppdrag. Han uttrycker vidare ”Har vi inga exempel på detta efter ett halvår 2002, då har vi anledning att se dystert på framtiden”. (Holmquist, 2001) Eftersom Sverige varit relativt befriat från stora revisionsmissar är behovet av att kommunicera förtroende kanske större än en förändring i revisorernas arbete. Det är hos ägarna förtroendet måste finnas. Det är därför av intresse att undersöka huruvida de anser att analysmodellen haft någon inverkan på förtroendet och på så sätt undersöka om analysmodellen fyller den andra funktionen. En undersökning av analysmodellens effekt för förtroendet ur ett ägarperspektiv har inte tidigare gjorts på Handelshögskolan vid Göteborgs universitet.

Vår problemdiskussion mynnar ut i följande frågeställning:

- Har lagstiftningen av analysmodellen påverkat ägarnas förtroende för revisorsrollen?

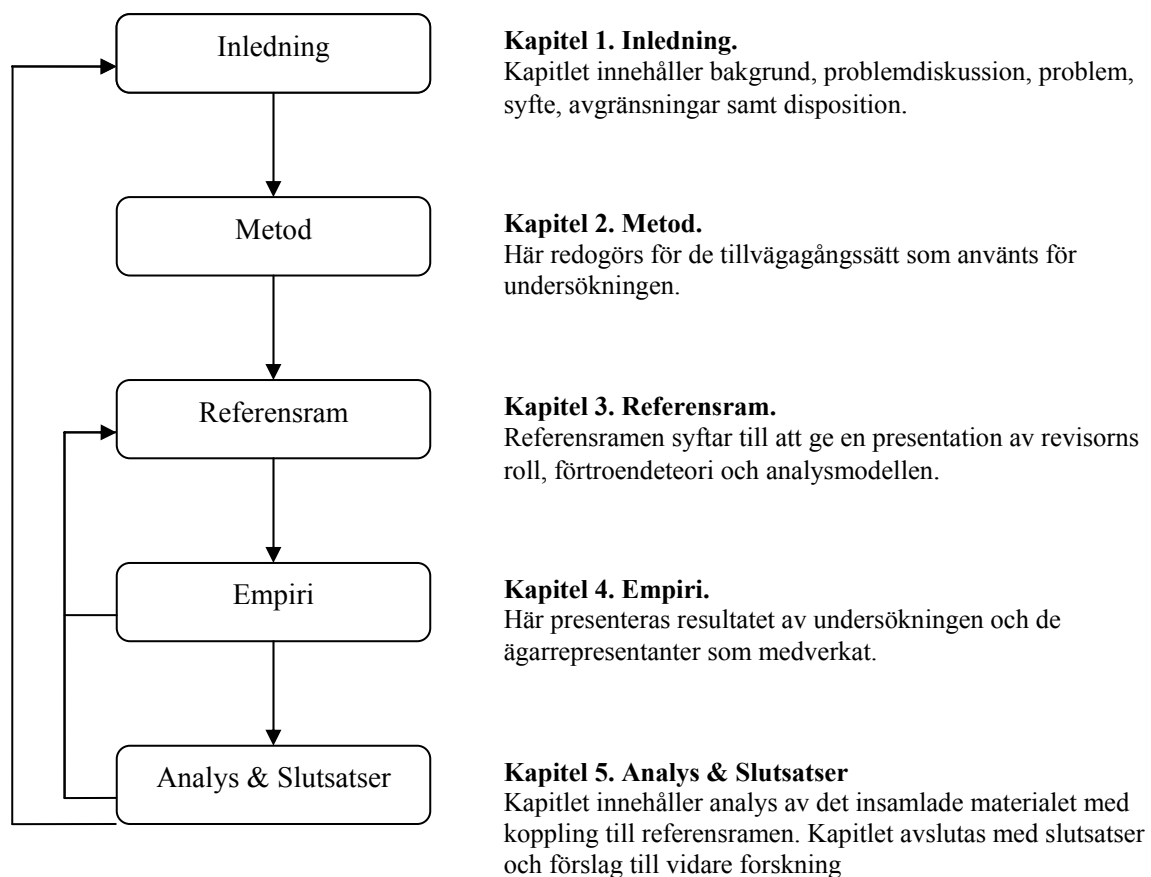
1.3 Syfte

Uppsatsens syfte är att beskriva förtroendet för revisorers arbete hos investerare på den svenska marknaden, vad det består av och vad som eventuellt har påverkat eller kan påverka detta. Utifrån det ges möjlighet att förklara om analysmodellen bidrar till att öka investerarnas förtroende för revisorer som profession.

1.4 Avgränsningar

Vi har avgränsat oss till att intervjua och ta hänsyn till ett fåtal stora institutionella ägares åsikter. Detta då en stor del av privatinvesteringar sker genom dem. Det ligger utanför uppsatsens omfattning att undersöka en representativ andel privata aktieägare. Undersökningen gäller förtroendet på den svenska marknaden och endast svenska revisorer.

1.5 Uppsatsens disposition

Figur 1. Uppsatsens disposition.

---

2 METOD

I detta kapitel beskrivs och motiveras de metoder vilka valts för uppsatsens genomförande. Metoderna har valts utifrån uppsatsens problemformulering och syften. Det redogörs även för starka och svaga sidor i de olika tillvägagångssätten, hur datainsamlingen gått till samt studiens tillförlitlighet.

2.1 Kvantitativ och kvalitativ metod

Vid insamlande av information används två metoder, den kvantitativa och den kvalitativa.

Den kvantitativa metoden är mer formaliserad och strukturerad än den kvalitativa (Holme & Solvang, 1991). Inom denna metod används ofta statistiska beräkningar och vanligtvis vill forskaren kunna orsaksförklara olika fenomen som studeras i undersökningen (Andersen, 1991). På grund av metodens standardiserade form skapas möjligheten att jämföra respondenter med varandra. Det sker genom att alla respondenter som ingår i undersökningen får samma frågor och svarsalternativ. Metodens starka sida är att den möjliggör för forskaren att dra generella slutsatser som inte bara gäller de som svarat på enkäten utan även hela populationen förutsatt att forskaren gjort ett korrekt statistiskt urval. En annan fördel är att det inte blir någon påverkan från intervjuare. Svagheter är att forskaren kan missa viktig information och att graden av flexibilitet är låg. (Holme & Solvang, 1991)

Kvalitativ metod har en högre grad av flexibilitet och det primära syftet är att skapa förståelse för det som studeras. I den här metoden vill forskaren oftast inte pröva generaliseringar utan istället samla in mycket information om få enheter och studera dessa noggrant. När denna metod används är det viktigt att välja ut intervjupersoner, vilka har väsentlig kunskap på området som studeras. En av fördelarna med metoden är att den är flexibel, den skapar möjlighet att justera undersökningen under arbetets gång. Flexibiliteten kan även bli till nackdel då det kan vara svårt att jämföra respondenters svar. (Holme & Solvang, 1991) Då kvalitativ metod används är dessutom inte en korrekt urvalsstorlek det primära utan urvalet är beroende av tids- och kostnadsaspekter (Dahmström, 1996).

Vi har valt att använda den kvalitativa metoden i vår undersökning. Vi bedömde den som mest lämplig för problemet och syftena då undersökningen handlar om hur aktieägarna upplever förtroendet för revisorer vid investeringsbeslut. Vi ansåg att det var nödvändigt att kunna vara flexibel vid intervjuerna, eftersom det är svårt att sätta standardiserade svar till upplevelser. Intervjufrågorna gav därför utrymme för diskussioner (se bilaga 1).

2.2 Datainsamling

Information delas vanligtvis in i två grupper, primär- och sekundärdata. Primärdata är den data som inte redan existerar utan samlas in av forskaren. Denna information kan bland annat hämtas genom intervjuer och andra statistiska undersökningar. (Eriksson & Wiedersheim-Paul, 1997)

Vid insamling av primärdata har vi använt oss av intervjuer. Tillvägagångssättet ger möjlighet att vara flexibel i frågorna och att ställa följdfrågor beroende av respondenternas svar.

Intervjuer kan genomföras både som telefon- och besöksintervjuer. Det finns både för- och nackdelar med besöks- respektive telefonintervjuer. Fördelar med besöksintervjuer är bland annat möjligheten att ställa komplicerade frågor samt möjlighet att följa upp och förklara frågorna. En nackdel med denna metod är den så kallade intervjuareffekten, vilket bland annat innebär att intervjuaren kan påverka respondenten att svara i en viss riktning. Fördelar med telefonintervjuer är att de generellt sätt tar kortare tid och att oklara frågor kan redas ut precis som vid besöksintervjuer. En nackdel med telefonintervjuer är att de måste vara kortare än besöksintervjuer på grund av att respondenten kan bli mer otålig än vid en besöksintervju, vilket medför en risk för ogenomtänkta svar. (Scheaffer, Mendenhall & Ott, 1996)

Vi valde att genomföra både besöks- och telefonintervjuer. Telefonintervjuerna, två stycken, gjordes på grund av lokaliseringen av respondenterna och vi bedömde att det inte skulle ha någon större betydelse för resultatet. För att minska respondentens benägenhet till otålighet informerades denne vid början av samtalet om ungefärlig tidsåtgång för intervjun. Respondenterna tillfrågades om de kunde tänka sig att vara med i undersökningen i god tid före intervjun och frågeformulär skickades till respondenterna före intervjun för att vi skulle få så genomtänkta svar som möjligt. Båda forskarna medverkade vid alla intervjuer för att säkerställa att ingen information förlorades. Intervjuerna spelades även, efter respondenternas godkännande, in för att ytterligare säkerställa att ingen information förlorades och för att inga missuppfattningar vid intervjutillfället skett.

Sekundärdata är information som redan finns tillgänglig och som kan inhämtas från olika källor, till exempel tidningar och tidigare undersökningar. När sekundärdata används är det viktigt att noggrant bedöma källans tillförlitlighet. (Eriksson & Wiedersheim-Paul, 1997)

Sekundärdata har insamlats genom litteratur- och artikelsökning i Göteborgs universitetsbiblioteks databaser och på Internet. Vårt syfte med litteratursökningar var att få en teoretisk plattform och kunskap om vad som utgör grunden för förtroende i ekonomiska sammanhang samt förståelse för den debatt som kommit till följd av nämnda skandaler och åtgärder.

2.3 Källkritik

Källkritik kan ses som en typ av urvalsmetod där det inhämtade materialet bedöms och det som inte är bra rensas bort. Källkritiken har tre syften, dessa behandlar huruvida källan är valid, om den är relevant och om den är reliabel. (Eriksson & Wiedersheim-Paul, 1997).

Undersökningens tillförlitlighet styrs av hur forskaren kritiskt granskar det insamlade materialet. Det är viktigt att ta reda på när, var och hur materialet har tillkommit. Vidare är det viktigt att inte bara välja ut det material som stödjer forskarens egna idéer. (Patel & Davidsson, 1994)

Sekundärdatakällor bedöms utifrån ett antal kriterier där de viktigaste är samtidskravet, tendenskritik och beroendekritik. Samtidskravet innebär att källan ska vara aktuell. Det rekommenderas att använda så nya källor som möjligt. Tendenskritik innebär att forskaren ska undersöka om källan påverkats av författarens eller uppgiftslämnarens egenintresse. Beroendekritik är en kontroll om källorna som används är beroende av varandra. (Eriksson & Wiedersheim-Paul, 1997) Vid insamlandet av information, såsom artiklar, litteratur och Internet, har vi försökt ha ett kritiskt förhållningssätt till källorna. Detta för att källor ibland kan vara subjektiva och av det faktum att vi inte alltid känner till författarnas bakgrund.

Vid insamlandet av primärdata har vi försökt att vara konsekventa vid intervjuerna. En viss skillnad kan dock märkas vid en jämförelse av resultatet från telefonintervjuerna och besöksintervjuerna. Vid våra två telefonintervjuer har vi märkt en viss tveksamhet i svaren och en tendens till att vilja svara mer neutralt än vid besöksintervjuer. Vi tror att detta kan bero på att respondenten inte känner sig lika trygg med intervjuaren. Det är heller inte lika lätt att reda upp eventuella missförstånd angående frågeformuleringar och svar vid telefonintervjuer som vid besöksintervjuer.

2.4 Undersökningens tillförlitlighet

För att forskningsresultaten ska få ett vetenskapligt värde talar man om reliabilitet och validitet (Ejvegård, 2003).

2.4.1 Reliabilitet

Ett mätinstruments användbarhet och tillförlitlighet anges av reliabiliteten. En hög reliabilitet visar att slumpvariationerna är små. Om samma undersökningsinstrument används av flera forskare och dessa uppnår samma resultat har mätinstrumentet hög reliabilitet. Reliabiliteten riskerar att bli lägre då forskaren själv utformar sitt mätinstrument, i vårt fall diskussionsfrågorna. För att undersökningsmetoden skall ha hög reliabilitet krävs då att den är oberoende av undersökare och av den undersökta enheten. (Patel & Davidsson, 1994; Dahmström, 1996; Ejvegård, 2003)

Vår informationssamling har skett genom muntliga intervjuer, antingen via telefon eller via besök. Vi har då fått en omedveten intervjuareffekt. Det är möjligt att en ny undersökning med samma intervjumall skulle ge ett annat resultat än det vi har fått, eftersom vi har ett begränsat antal respondenter och inte har genomfört någon pilotstudie.

2.4.2 Validitet

Med hög validitet menas att mätinstrumentet som används verkligen mäter det som avses att mätas. För att kunna uppnå hög validitet i undersökningen krävs att det finns klara mått och mätmetoder. De variabler som används måste vara lämpliga mått på egenskaperna som undersöks. Om de inte är det finns det risk att det införs systematiska fel i undersökningen. (Patel & Davidsson, 1994; Dahmström, 1996; Ejvegård, 2003) Vi har därför utformat frågorna utifrån vår problemformulering, syfte och referensram samt gått tillbaka till detta under arbetets gång. På detta sätt har vi försökt öka validiteten i vår undersökning. Vi har även försökt välja ut lämplig teori och debatt utifrån problem och syfte.

2.5 Representativitet

Banker och fondförvaltare står för den större delen av ägandet i börsnoterade bolag samt är aktiva i sin granskning av bolagen. Enligt vår uppfattning utgör bankerna och fondförvaltarna därför en bra källa till information då vi undersökte aktieägarnas perspektiv. Vi anser inte att vårt urval är representativt för att kunna dra generella slutsatser för alla aktieägare. Det vi ville uppnå var en förståelse för hur analysmodellen påverkat aktieägarnas förtroende för revisorerna. De intervjuade personerna torde besitta god kunskap och erfarenhet i ämnet, varför deras svar, enligt vår uppfattning, har givit en bra bild av synen på revisorernas trovärdighet.

---

3 REFERENSRAM

I detta kapitel beskrivs referensramen som ligger till grund för uppsatsen. Definitioner och begrepp tas upp och det redogörs även för de modeller som använts för uppsatsens empiri och analys.

3.1 Inledning

Vårt val av referensram tar sin utgångspunkt i principal-agent teorin. Denna teori behandlar den informationsasymmetri som återfinns i de flesta relationer. Mängden information en köpare får av en säljare påverkas av de incitament som styr säljaren. Asymmetrisk information definieras som att köpare och säljare har olika information vid en transaktion. Säljaren har inga incitament att lämna fullständig information om köparen har dåliga kunskaper om situationen eller produkten. (Akerlof, 1970; Schotter, 1997) På grund av risken för opportunistisk beteende behövs förtroende mellan parterna. De förväntar sig att agenten handlar i principalens intresse och inte styrs av sitt eget egenintresse.

Principal-agent teorin kan appliceras på relationen mellan företagsledning och ägare. Köparen är investeraren som inte har fullständig information vid sitt investeringsbeslut och säljaren är företaget som inte har incitament att lämna ut fullständig och korrekt information, bland annat av konkurrensskäl och det faktum att de flesta människor fattar beslut där de maximerar sin egen nytta före någon annans. (Schotter, 1997; Stiglitz, 1997) För att nå en jämvikt mellan intressent och företag på marknaden finns revisionen som kvalitetssäkrar informationen som lämnas i företagets balans- och resultaträkning, kassaflödesanalys, tilläggsupplysningar samt förvaltningsberättelse i företagets årsredovisning. Även här föreligger en principal-agent situation där investerare är köpare och säljaren är revisorn. Problemet som finns består i att investerarna inte vet vilka incitament som styr revisorns arbete.

Principal-agent teorin behandlar vilja och benägenhet att handla opportunistiskt och denna benägenhet kan naturligtvis påverkas av ekonomiska och juridiska faktorer. Om revisorer skulle åläggas ett strikt ansvar för den finansiella information de reviderar skulle denna benägenhet försvagas. Vid sådant ansvar maximeras kvaliteten på revisionen, men överinvesteringar på grund av åtalsmöjligheter skulle dock motverka ökad ekonomisk effektivitet. Risken är också att rädsla för påföljder skulle leda till mindre information. (Schwartz, 1997) Problemet går dock djupare då man reflekterar över händelsen att en revisor *omedvetet* handlar partiskt. Psykologiska studier visar att människan är oförmögen att tolka information på ett opartiskt sätt. Frågan gäller vilken part man utgår från. I revisionsarbetet finns omständigheter som förstärker risken för att handla opportunistiskt till förmån för klienten; uppdragsgivarna är för revisorn ej identifierbara, negativa konsekvenser vid konflikt med klienten kommer omedelbart till skillnad från eventuell konflikt med aktieägare, samt att revisorer ofta jobbar under en längre tid hos klienten och byggs in i företaget, vilket kan innebära omedveten acceptans av brister. Dilemmat då revisorn omedvetet handlar partiskt är att denne följaktligen är mindre mottaglig för moralisk påverkan eller hot om sanktioner. (Bazerman & Morgan, 1997)

Det behövs en mekanism som reducerar möjligheten till att handla opportunistiskt och som gör det möjligt för principalen att välja mellan agenter med olika förmåga (Stiglitz & Weiss, 1983; Britton & Ball, 1999). Pris på konkurrensutsatta marknader visar inte alltid utförarens kapacitet. Köparen kan inte avgöra agentens kompetens och därav följer att en dålig revisor kan ta ut samma pris som en bra. I förlängningen kommer dock de sämre att slås ut då de föregås av sitt rykte. (Akerlof, 1970; Stiglitz & Weiss, 1983) När det finns olika förmåga hos agenterna och när det är svårt att mäta och observera resultat och arbetsvilja är tidsbestämda kontrakt den mest passande kontraktsformen. Agenten får med denna form av kontrakt incitament att agera efter principalens önskemål eftersom detta kan leda till fortsatta uppdrag, om inte kan uppdraget förloras. Det borde leda till att det ligger i agentens egenintresse att utföra ett jobb som gör principalen nöjd. (Stiglitz & Weiss, 1983; Britton & Ball, 1999)

3.2 Revision

Revision innebär att kritiskt granska, bedöma och ge utlåtande om redovisning och förvaltning. Syftet med extern redovisning är att ge användare av redovisningen information om företagets ekonomi. Användarna består av ägare, kreditgivare, leverantörer, kunder, anställda, företagsledning och staten. Av användarna är det främst företagets ägare som har intresse av revisionen. Ägare till ett litet företag har oftast full kontroll över verksamheten och företagets ekonomi till skillnad från enskilda aktieägare i större företag. Dessa enskilda aktieägare sitter vanligtvis inte i företagets ledning och saknar därmed den insyn i företaget som ägare till mindre företag har. Det är då viktigt att aktieägarna kan lita på den ekonomiska information företaget levererar, att informationen ger en rättvisande bild av ekonomin i företaget. Aktieägare, både tillkommande och befintliga fattar sina köp- och säljbeslut utifrån den bild företagsledningen ger av företaget. Revisorns bedömning, som oberoende granskare av informationen, kan därför bli avgörande för om ägare ska köpa eller sälja andelar i företaget. (Smith, 2000; FARs Revisionsbok, 2002)

3.2.1 Revisorns tre hörnstenar

3.2.1.1 Oberoende

Årsredovisningens användare måste kunna lita på att den information som lämnas är korrekt, därför är revisorns oberoende viktigt. Oberoendet innebär inte bara att revisorn känner sig oberoende från företaget utan också att omvärlden uppfattar revisorn som oberoende. Revisorns oberoende regleras i Aktiebolagslagen och Revisorslagen, dessutom finns FARs etikregler. Enskilda revisionsbyråer ställer dessutom upp egna regler för sina revisorer. I lagrummen finns jävsregler som bland annat anger att revisorn inte får låna pengar av bolaget, sköta någon redovisning eller sitta med i företagsledningen. Revisorslagen anger att revisorn måste avsäga sig uppdrag om det finns något skäl till att förtroendet för revisorns oberoende kan rubbas. FARs etikregler följer av lagrummen och anger att det inte får finnas något direkt intresse i bolaget från revisorns sida. Revisorn får exempelvis inte bli ekonomiskt beroende av ett fåtal klienter. Revisorn måste kunna bli av med ett uppdrag utan att hans egen ekonomi blir lidande. (FARs Revisionsbok, 2002)

3.2.1.2 Kompetens

Revisor är ingen skyddad titel, vilket innebär att vem som helst får lov att kalla sig revisor. Ideella föreningar kan exempelvis ha en revisor som inte har ekonomisk utbildning, men har medlemmarnas förtroende. I mindre ekonomiska föreningar krävs att revisorn har kunskaper i redovisning och ekonomi, men det ställs inget krav på att revisorn ska vara godkänd eller auktoriserad. Aktiebolag måste däremot ha en godkänd eller auktoriserad revisor.

Revisorsnämnden utnämner godkända och auktoriserade revisorer, vilket innebär att inte vem som helst kan kalla sig detta. För att bli godkänd eller auktoriserad krävs högskoleutbildning, praktik samt avlagd revisorsexamen. Auktorisation och godkännande beviljas för högst fem år i taget av Revisorsnämnden och upphävs om revisorn lämnar yrket. (FARs Revisionsbok, 2002)

3.2.1.3 Tystnadsplikt

Revisorns tystnadsplikt regleras i Aktiebolagslagen och Revisorslagen, dessutom finns tystnadsplikten med i FARs regler för god revisorssed. Det finns undantag från tystnadsplikten, revisorn är exempelvis skyldig att lämna upplysningar till åklagaren i brottmål.

Tystnadsplikten är en mycket väsentlig del av förtroendet för revisorn både hos intressenterna och hos företagen. Intressenterna förlitar sig på att revisorn får all relevant information. Skulle revisorn inte få tillgång till all information kan revisionen inte genomföras på ett tillfredställande sätt och därmed skulle revisionen inte ge någon kvalitetsstämpel på företagets redovisning. Detta i sin tur skulle leda till att intressenterna inte skulle lita på den lämnade informationen. (FARs Revisionsbok, 2002)

3.2.2 Mål med revisionen

Målet för revisionen är en revisionsberättelse, där revisorn uttalar sig om årsredovisning, bokföring samt om styrelsens och VDs förvaltning. Revisionsberättelsen tillsammans med årsredovisningen kan fungera som underlag för intressenter när de fattar beslut om investeringar i företaget. Ett annat mål för revisionen är att säkerhetsställa trovärdigheten i och förtroendet för den ekonomiska informationen företaget tillhandahåller och hur styrelse och VD sköter sina uppdrag. (FARs Revisionsbok, 2002)

3.2.3 Revisorns uppgifter

För att kunna lämna en trovärdig rapport om företaget måste revisorn sätta sig in i företaget och förstå verksamheten. Därefter kan han granska och rapportera. Under granskningen ska revisorn följa god revisionssed och god revisorssed. I Sverige delas revisionen upp i redovisningsrevision och förvaltningsrevision, redovisningsrevisionen innebär granskning av företagets räkenskaper medan förvaltningsrevisionen avser förvaltningen av bolaget. (FARs Revisionsbok, 2002)

Företagets redovisning regleras bland annat i Årsredovisningslagen och Bokföringslagen, revisorns uppgift vid revision av företagets räkenskaper är att undersöka om dessa lagar följts. Revisorn bedömer exempelvis företagets balansräkning och kontrollerar värdering och existens av tillgångar och skulder samt om de tillhör företaget. Om revisorn finner att kraven inte uppfylls ska han anmärka på detta i sin revisionsberättelse. (FARs Revisionsbok, 2002)

Aktiebolagslagen, Årsredovisningslagen samt företagets bolagsordning ställer upp vissa regler för styrelsen och VD. Förvaltningsrevisionen innebär en granskning av om styrelse och VD följt dessa regler. Granskningen innefattar bland annat översyn av väsentliga beslut, avtal, kontrollrutiner samt system för planering och kontroll. (FARs Revisionsbok, 2002)

3.2.4 Revisorsrollen

Den renodlade revisorsrollen är den lagstadgade och den beskrivs bland annat i aktiebolagslagen. Den utvidgade revisorsrollen styrs mer av vad klienten vill ha än av bestämda regler. Det kan vara råd om verksamheten och upphandling. Det är dock viktigt att skilja på situationerna, en vald revisor har den renodlade rollen och hjälper klienten i samband med revisionen. I den andra situationen har inte revisorn den anknytningen till företaget och anlitas på grund av kompetens eller erfarenhet. Båda rollerna förutsätter dock att god revisorssed följs. (FARs Revisionsbok, 2002)

3.3 Revisorerers integritet

Benägenheten att handla dysfunktionellt ligger främst hos den enskilde revisorn. Individer som upplever att deras handlingar inte kan påverka händelser eller resultat, som ser sig själva som mindre kapabla att nå mål genom egen insats och som inte avser stanna länge inom branschen är mer benägna än andra att handla dysfunktionellt i sitt revisionsarbete. Trots att detta oftast är individkaraktäristika, är det ändå betydelsefullt för branschen att känna till sambandet och jobba för en miljö som ej stimulerar sådan inställning. (Donnelly, Quirin & O'Bryan, 2003) Trovärdighet tillskrivs visserligen oftast en person, men trovärdighet kan också tillskrivas en hel grupp om denna anses vara uniform i relation till den beroende parten (Sanner, 1997). Revisorer är ett exempel på sådan grupp, där enskilda individers bristande integritet på ett negativt sätt påverkat hela kåren.

Vid ett experiment med revisorer och fiktiva företagsrepresentanter undersöktes vilken effekt samhörighetskänsla och grupplojalitet inom revisorsprofessionen innebär för att kunna motstå frestelsen att tillmötesgå företagsledning i ekonomiskt vinningssyfte, enligt tidigare definitioner ovan partiskt eller dysfunktionellt. Den ekonomiska vinningen kan då tänkas bestå av exempelvis lägre granskningsnivå och erhållande av ytterligare uppdrag. Mot detta ställs hotet om att bli upptäckt av det egna leden och då lida ekonomisk förlust och dessutom utanförskapskänsla. Experimentet visade att vid en svag känsla av gruppsamhörighet valde revisorerna enklare att gå på företagets linje, det vill säga att välja en låg granskningsnivå, då klienten signalerade välvilja att samarbeta och antog en förtrolig ton trots att detta inte hade något med klientens egentligen bedrägerinivå att göra. Vid en stark gruppsamhörighetskänsla valde revisorerna en högre grad av revision vid samtliga "övertalningsnivåer" hos klienten. Risken för att bli ertappad eller chansen att lyckas "komma undan" med en dålig revision var lika hög oavsett hög eller låg gruppsamhörighetskänsla hos revisorerna. Detta visar att samhörighetskänsla inom professionen leder till en högre granskningsnivå och är mycket positivt för revisorerers integritet i revisionsarbetet. En av slutsatserna blev att det är av vikt att revisionsbyråerna skapar stark kåranda och aktivt deltar i yrkesorganisationer. (King, 2002)

3.4 Förtroendeteori

3.4.1 Inledning

Förtroende kan ses som en grundläggande förutsättning för ett fungerande samhälle, både ur social och ur ekonomisk synpunkt. Utan tillit i sociala kontakter och till samhällsfunktioner, skulle det vara omöjligt att fatta beslut. Kostnader, såväl ekonomiska som tidsmässiga, för att göra en fulltäckande riskbedömning vid varje tänkbar situation eller transaktion skulle bli orimliga och att få en garanterad visshet om riskerna vid sådana kan ses som utopisk. Detta gör att vi tar många förutsättningar för givet, vi väljer att lita på de system vi lever i och att de människor som verkar i dessa beter sig enligt de normer vi delar. Detta är naturligtvis enklare

ju mindre, närmare eller personligare dessa system är, jämför exempelvis hur det fungerar i ett litet samhälle där alla känner alla och i en storstad. (Zucker, 1986)

3.4.2 Definition av förtroende

Förtroende, enligt Mayer, Davis och Schoorman (1995), baseras på ett förhållande mellan två parter där en risktagare är villig att vara sårbar gentemot en part som förväntas utföra en specifik uppgift utan att risktagaren kan kontrollera eller övervaka den andra parten. (Mayer et al, 1995) Förtroende definieras på liknande sätt av Seal och Vincent-Jones (1997). Deras definition säger att brist på förtroende leder till att risktagaren inte längre är villig att ta risker inom områden som sparande och investeringar. (Seal & Vincent-Jones, 1997)

3.4.3 Olika typer av förtroende

Det har i litteraturen gjorts olika försök att beskriva förtroende både vad gäller dess betydelse i olika sammanhang och att försöka beskriva vad begreppet står för och hur det uppstår. Zucker (1986) skiljer mellan tre typer av förtroende som produceras på olika sätt, processbaserat, karaktärsbaserat och institutionellt. Det processbaserade förtroendet byggs upp genom historiska transaktioner, rykte och i viss mån image. Allteftersom transaktioner och utbyten görs byggs förtroendet mellan parterna upp. Om detta leder till ett bra rykte kommer en part eller parterna även att få allmänhetens förtroende. Förtroende som baseras på karaktär har sin grund i till exempel kön eller etnisk tillhörighet. Denna form av förtroende är den mest trångsynta, då det är omöjligt att bygga upp eller investera i. Dess raka motsats återfinns i den tredje typen av förtroende, det institutionella. Denna form av förtroende syftar till att representera en mer objektiv form av förtroende. Med objektiv menas att produktion av förtroendet är formaliserat, till kategorin hör utbildning, licenser, tillstånd med mera. (Zucker, 1986)

Det institutionsbaserade förtroendet kan vara personspecifikt, företagsspecifikt och är tydligt hos intermediärer inom bank, försäkringar och i förlängningen revisionsbranschen. Zucker (1986) tar upp aktiemarknaden som en förtroendeproducerande mekanism, just därför att förtroendet är avgörande för allmänhetens investeringsvilja. Då dessa tjänstebranscher är beroende av allmänhetens investeringsvilja ses det institutionella förtroendet som en försäljningsbar produkt, utan förtroende hos kunderna blir det näst intill omöjligt att verka. Betydelsen av att bygga upp institutionellt förtroende ökade dramatiskt vid förra sekelskiftet och Zucker (1986) visar på historiska fakta om hur denna typ av förtroende ersatte det tidigare processbaserade förtroendet. Anledningar till behovet av institutionellt förtroende var instabiliteten på marknaden med extremt hög grad av nystartade företag och snabba krascher och ett större antal transaktioner mellan olika grupper till följd av ökad specialisering. Även avstånden mellan inblandande parter i transaktionerna, både externa och interna, kan ses som en anledning till behovet. Interna avstånd ökade mellan arbetsgivare och arbetstagare och även mellan företagsledning och aktieägare. (Zucker, 1986)

Syftet med produktion av institutionellt förtroende var sammantaget ett generellt behov av riskreducering då ekonomin blev alltmer komplex. (Zucker, 1986) Hög instabilitet och företagskrascher är även idag anledningen till att revisionsreglerna stramas åt, det har uppstått ett behov av att stärka det institutionella förtroendet. Även de senaste decenniernas förändring med en mycket stor andel privat aktie-/fondsparande och det nya pensionssystemet kan ses som ytterligare anledning till lugnande åtgärder, varav analysmodellen får ses som en sådan.

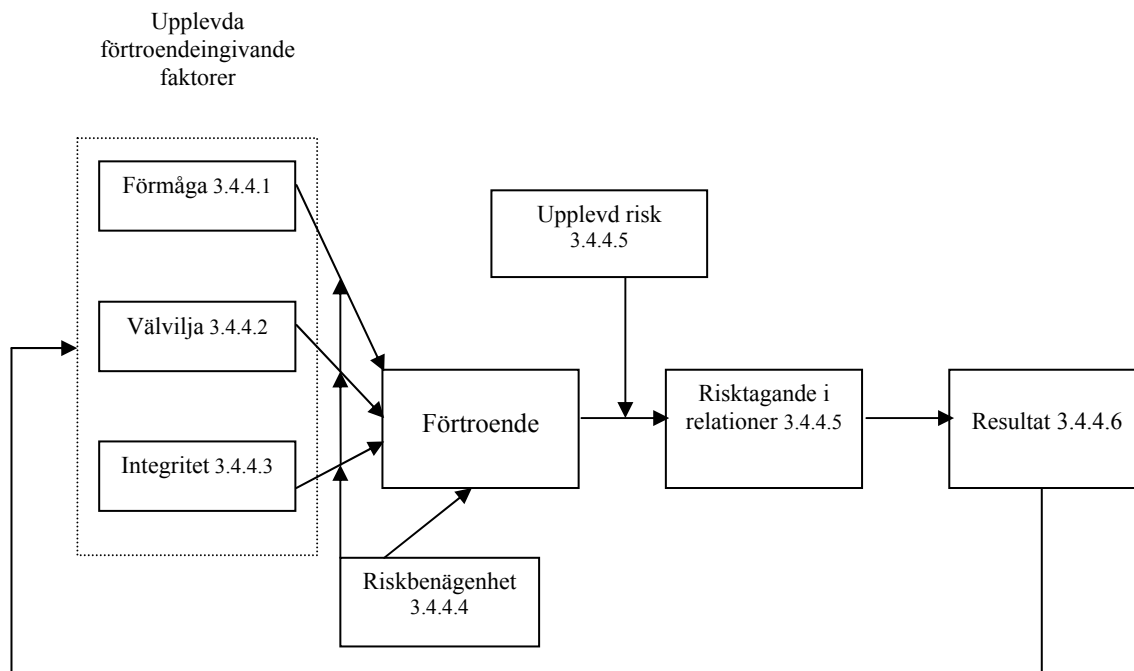

3.4.4 Uppbyggnad av förtroende

Behovet att skapa förtroende kan se olika ut för olika företag och branscher. Motsatsen till trovärdighet i relationer kan ses som benägenhet till opportunistisk. Mål i uppbyggnad av förtroende kan delas in i tre styrkenivåer, svagt, halvstarkt och starkt. Vilken styrkenivå som väljs beror på hur den förlitande parten upplever risken till opportunistisk hos motparten, den förtroendeingivande. Svagt förtroende är tillräckligt då möjligheter till opportunistisk är begränsade och semistarkt förtroende krävs då möjlighet till opportunistisk finns, men sociala och ekonomiska kostnader för att handla opportunistiskt är kända och betydelsefulla. Dessa kan vara preciserade i kontrakt eller mindre precisa i form av dåligt rykte. Starkt förtroende krävs då en part verkar genom detta attribut. Opportunistisk handlande skulle därför leda till att riskera en stor del av sitt kapital, eftersom det består i just värden, principer och standards. Vid försäljning av revision säljer man samtidigt produkten trovärdighet, varför investering i att bygga starkt förtroende är nödvändigt. För köparen/ägaren av produkten är revisorns trovärdighet av högsta betydelse, men denne vet det är möjligt för säljaren/revisorn att handla opportunistiskt. Det är för säljaren/revisorn av största vikt att bygga ett starkt förtroende. (Barney & Hansen, 1994)

Mayer et al (1995) beskriver förtroendets uppbyggnad med följande figur och visar även de faktorer som förtroendet, enligt författarna, byggs upp av, se figur 2. Siffrorna i figur 2 hänvisar till efterföljande avsnitt.

Figur 2. Modell för förtroende, Mayer et al, 1995.

3.4.4.1 Förmåga

Förmåga är en gruppering av en viss individs specifika kunskaper, kompetens och kvalitéer som gör personen inflytelserik inom ett specifikt område. Det betyder att personen skapar förtroende genom sin situationsspecifika förmåga. Individen i fråga behöver dock inte ha förmåga inom andra områden. (Mayer et al, 1995)

3.4.4.2 Vålvilja

Enligt Mayer et al (1995) är vålvilja förväntningen att en part vill göra vad som är rätt för risktagaren, oavsett det personliga vinstmotivet. Vidare menar författarna att vålvilja är uppfattningen att parten risktagaren litar på har en positiv inställning till risktagaren. (Mayer et al, 1995) Författarna till uppsatsen "Analysmodellen - ett ökat förtroende för revisorn" kom till slutsatsen att, av de tre förtroendeskapande faktorerna förmåga, vålvilja och integritet, revisorerna inte tagit tillräcklig hänsyn till egenskapen vålvilja då de diskuterat viktiga egenskaper i uppbyggnad av förtroendet (Christoffersson et al, 2002).

3.4.4.3 Integritet

Integritet är enligt Mayer et al (1995) uppfattningen att en part är lojal mot ett antal principer som risktagaren tycker är godtagbara. Vidare hänvisar författarna till McFall (1987) som menar att principerna en individ följer definierar personens integritet. Detta spelar dock ingen roll för risktagaren om principerna för denne inte är acceptabla. (Mayer et al, 1995)

Ovanstående faktorer är alla viktiga för förtroende, de kan variera oberoende av varandra och påverkar förtroendet på olika sätt. En hög grad av alla tre faktorerna bör indikera en hög grad av förtroende, men beroende på risktagaren kan lägre grader av någon av faktorerna vara acceptabel beroende på den specifika situationen. (Mayer et al, 1995)

3.4.4.4 Riskbenägenhet

Olika personer har olika benägenhet att ta risker, individens benägenhet beror bland annat på personlighet, kompetens och tidigare erfarenheter. Förtroende är alltid att ta en risk om risktagaren inte har fullständig information. (Mayer et al, 1995)

3.4.4.5 Upplevd risk och risktagande i relationer

Genom att lägga samman förtroendeskapade faktorer samt individens villighet att ta risker kommer risktagaren att ta risken om den bedöms som acceptabel. Det är viktigt att komma ihåg att individen inte tar någon risk förrän någon form av handling sker. (Mayer et al, 1995)

3.4.4.6 Resultat av förtroendet

Resultatet av individens risktagande är viktigt för det fortsatta förtroendet mellan parterna. Förtroendet kommer att påverkas positivt om resultatet av risken är förmånligt för risktagaren och negativt om resultatet inte når upp till risktagarens förväntningar. (Mayer et al, 1995)

3.5 Lagförändringen och analysmodellen

Den nya revisorslagen trädde i kraft 1/1-2002, 2001:883, och med den kom analysmodellen. Till skillnad från den gamla lagen, 1995:528, regleras numera revisorns skyldigheter mer utförligt. Opartiskhet och självständighet är viktiga punkter. Dessutom säger lagen att revisionsverksamheten ska organiseras på ett sådant sätt att opartiskhet, självständighet och objektivitet inte kan ifrågasättas, vilket inte behandlats i lagen tidigare. I författningskommentaren nämns bland annat att revisionsverksamheten bör ha en intern kontrollverksamhet samt kvalitetssäkringssystem. (FARs Samlingsvolym 2003 del 2; Regeringsproposition 2000/01:146, SFS 2001:883, SFS 1995:528)

Syftet med införandet av analysmodellen är att eliminera hot mot att revisorn kan genomföra en objektiv revision. Modellen syftar också till att klargöra för revisorn vilka åtgärder som krävs för att balansera eventuella förtroendekriser. Revisorn ska vid varje enskilt uppdrag bedöma om förtroendet för opartiskheten eller självständigheten hotas. Om hot föreligger ska revisorn avsäga sig sitt uppdrag. (FARs Revisionsbok, 2002)

Om någon av följande omständigheter och hot föreligger ska revisorn avsäga sig sitt uppdrag (se även bilaga 2):

- *Egenintresse.* Om revisorn har ekonomiska intressen, direkta eller indirekta i uppdragsgivarens verksamhet. Detta kan yttra sig i gemensamma investeringar, affärsmässiga relationer med klienten utöver det som följer av revisionsuppdraget. Även beroendeställning från revisionsbyrån sett kan komma i fråga, om klientens uppdrag står för en betydande del av revisionsbyråns intäkter.
- *Självgranskning.* Detta hot kan komma i fråga då revisorn varit rådgivare i någon fråga som omfattas av granskningen. Även tidigare anställning hos uppdragsgivaren kan uppfattas som ett självgranskningshot. Även indirekta hot finns, exempelvis om någon närstående till revisorn sitter med i klientens ledning.
- *Partsställning.* Behandlar situationer då revisorn agerat som stöd, för eller emot uppdragsgivaren i någon rättslig eller ekonomisk fråga. Detta hot kan komma i fråga då revisorn hjälpt till vid förhandlingar om försäljning eller köp av tillgångar eller då revisorn biträtt klienten vid kontakter med skattemyndigheten.
- *Oberoende.* Om revisorn har nära personliga relationer till antingen uppdragsgivaren eller någon i bolagets ledning. Detta kan vara ofta återkommande sociala kontakter, anhöriga som arbetar i företaget eller att revisorn har haft uppdraget i många år.
- *Skrämsel.* Om revisorn utsätts för hot eller påtryckningar från klienten eller någon annan person.

Numera finns även krav på dokumentation av revisionen i lagtexten. Dokumentationen ska vara så informativ att revisorns oberoende och självständighet ska kunna bedömas i efterhand. Detta gäller dock enbart revisionen, inte andra uppdrag. (FARs Revisionsbok, 2002)

---

4 EMPIRI

Kapitlet inleds med en presentation av de företag som medverkat i undersökningen, med Kundantag för ett företag som önskat vara anonymt. Därefter följer undersökningsresultatet uppdelat efter revisors kompetens, oberoende och analysmodellen.

4.1 Presentation av respondenterna

4.1.1 2:a AP-fonden

Intervjuperson: Lennart Jonsson, informationsdirektör.

Andra AP-fondens mål är att som aktiv ägare långsiktigt bidra till en bra värdetillväxt i de bolag fonden investerat i. Fonden verkar även aktivt för bland annat etik, miljöhänsyn och att bidra till att utveckla god sed i kapitalmarknadsfrågor. ”Fondens utgångspunkt i ägarfrågor är att ett noterat bolag, genom sin ansökan till en aktiebörs (eller motsvarande handelsplats), accepterar att värdetillväxt av aktieägarnas tillskjutna medel är ett övergripande mål och att bolagets styrelse ska agera i enlighet med detta.” Man har numera även, sedan pensionsreformen 1999, större flexibilitet i placeringsreglerna än tidigare och kan placera i flera olika tillgångsslag både i Sverige och utomlands. (www.ap2.se)

4.1.2 6:e AP-fonden

Intervjuperson: Erling Gustavsson, VD

Sjätte AP-fonden är inriktad på private equity-marknaden och vill genom sitt ägande skapa värde genom aktivt ägande i private equity-fonder. Fondens uppdrag är att skapa långsiktig avkastning och hålla en tillfredställande riskspridning genom att erbjuda små och medelstora svenska tillväxtföretag riskkapital. På detta sätt vill man bidra till utvecklingen av svenskt näringsliv. Det aktiva ägandet utgörs genom representation och arbete i styrelser och kommittéer och även informations- och erfarenhetsutbyte mellan fonden och nyckelpersoner i de private equity-fonder som ingår i Sjätte AP-fondens portfölj. Sjätte AP-fonden har en betydande position på den svenska private equity-marknaden. Man är även direktägare i några bolag. (www.apfond6.se)

4.1.3 Aktiespararna

Intervjuperson: Gunnar Ek, fd bolagsbevakare och talesman i bolagsfrågor.

Aktiespararna, Sveriges Aktiesparares Riksförbund, är en oberoende intresseorganisation för enskilda personer som sparar i marknadsnoterade aktier, aktiefonder och övriga aktie-relaterade värdepapper. De vill för sina medlemmar skapa bästa möjliga förutsättningar för aktiesparande. (www.aktiespararna.se)

4.1.4 Robur

Intervjuperson: Marianne Nilsson, företagsansvarig.

Robur är en av de största fondförvaltarna i Skandinavien. De var först i Sverige med bankanknutna fonder. Robur ägs av FöreningsSparbanken (Swedbank), en av Nordens största bankgrupper, och förvaltar deras fonder. De har en förvaltat förmögenhet på ungefär 220

miljarder kronor och närmare 80 värdepappersfonder. Robur arbetar aktivt med ägarfrågor och har höga krav på de bolag de investerar i. (www.robur.se)

Ytterligare en ägarrepresentant har intervjuats men har valt att vara anonym i undersökningen. Vi har valt att kalla respondenterna A, B, C, D och E. Detta för att en av dem vill vara anonym och vi anser att det är irrelevant för resultatet att kunna identifiera respondenterna. Däremot kan en respondent följas genom hela texten. Fördelningen av benämningen på respondenterna är slumpmässigt gjord. Vi har även valt att ge alla respondenter, oavsett kön, maskulin form i texten.

4.2 Undersökningsresultat

4.2.1 Kunskap om analysmodellen

Alla respondenter känner till att analysmodellen finns. Detaljerna kring modellen är respondenterna dock inte säkra på men de vet att den syftar till att stärka revisorernas oberoende gentemot klienterna. Tre av respondenterna kände till att modellen var lagstiftad.

4.2.2 Revisorers kompetens/roll

4.2.2.1 Revisorns betydelse för tillförlitligheten i ekonomisk information

Samtliga respondenter anser att revisorns roll är mycket viktig för tillförlitligheten till ekonomisk information.

4.2.2.2 Kriterier för förtroende – revisorn och revisionsbyrån

Vad gäller den enskilde revisorns betydelse går meningarna något isär. De flesta säger att auktorisationen i sig garanterar hög kvalitet. Respondent D uttrycker dock tydligt att när de går in och köper bolag tittar de på vem som varit revisor i bolaget. Om det är en etablerad revisor eller en "källarrevisor". Därmed, fortsätter respondenten, inte sagt att "källarrevisorer" inte kan vara bra. Detta har enligt honom stor betydelse eftersom det finns olika kvalitet på revisorer. Varumärket och storleken på byrån ger trygghet och även vilken fysisk person som varit ombud för byrån. Respondent E säger att "Ett aktat namn, det är klart att om de tar ett nytt uppdrag i ett litet bolag som kommer in på börsen, det är klart att man skulle tycka: ja ok, han vågar låna sitt namn till det här bolaget. Kanske det ger någon extra försäkring, det känns som ett bra bolag då." Samtidigt tycker respondent E inte att man ska överdriva den här effekten. Respondenten tycker att detta tänkande inte heller är riktigt efter de stora skandaler som varit, där kritik riktats just emot stora och välkända revisionsbolag.

Respondent C påtalar risken med en alltför välkänd och aktiv revisor, "går man till Nils Bremer då till exempel, går man tillbaka fem år var han revisor i 300 bolag. Jag sa till Nils att han borde minska antalet uppdrag för att öka sin trovärdighet. Man kan inte på den korta tiden hinna sätta sig in i bolagen, det är en omöjlighet". Respondenten påtalar också vikten av att, för en revisor, vara en person som är så kunnig och ha sådan utbildning att han kan matcha de mest centrala personerna i svenskt näringsliv. Han ska kunna dyka ner på dem och inte vara den "lille mannen som äskar och ber om information".

Respondent A anser inte att personen är av någon större betydelse. Auktorisation är en kvalitetsstämpel som sådan. Respondent B anser i frågan om betydelsen av ett välkänt namn eller storleken på byrån att en stor byrå med det nätverk den har tillgång till är nödvändigt vid

stora uppdrag, men i frågan om förtroendet kopplat till kompetens och oberoende ”Det finns ett regleringssystem i revisorsvärlden som vi känner oss trygga med”.

På frågan om vilka övriga kriterier, förutom kompetens, en revisor ska uppfylla för att inge förtroende har respondenterna svårt att ge klara svar. Gemensamt verkar dock vara att de ska ha integritet och stabilitet så de kan driva sin linje. Respondent D anser att alltför låg prissättning är negativt för förtroendet. Vidare säger respondenten också att det inte finns någon av de fyra stora som denne inte har förtroende för. ”Att vara revisor är en kvalitetsstämpel i sig, det borgar för att man ska klara av något.”

4.2.3 Oberoende – förändring och hot

Ingen av respondenterna anser att några egentliga hot uppstått i anslutning till att analysmodellen införts, utan istället att dessa hot alltid funnits där. Skillnaden är dock att hoten belyses mer efter skandalerna i USA än vad de gjordes tidigare. Det vanligaste hotet respondenterna tar upp är prispressen. Prispress är ett hot som blivit större och vissa respondenter uttrycker även att den har lett till en sämre revision. Andra hot som tas upp är konsultationsverksamheten och osunda relationer till företagsledningen. En osund relation som exemplifieras är att revisorerna istället för företagsledningen driver bolagen eftersom de är mer insatta i verksamheten. Detta gäller för onoterade bolag. Även alltför nära samarbete till följd av uppdrag som löper på många år ses av respondenterna som osund relation. En alltför vänskapsliknande relation mellan revisorer och klienter i mindre bolag kan ses som en risk. Detta tas dock inte upp som ett problem vad gäller de börsnoterade bolagen. Respondenterna B och E uttrycker att oberoendet känns starkare idag än tidigare men kan inte avgöra om det beror på analysmodellen eller yttre tryck.

4.2.3.1 Revisionsuppdragets längd

Respondent C tar upp revisionsuppdragets längd som ett hot. Respondenten menar att om uppdragen är för korta, alternativt för långa att säga upp skapar det en rädsla hos revisorn att agera fullt ut, då man är rädd att förlora uppdraget. Därför är 4-åriga mandatperioder positivt, men respondenten efterlyser därutöver åtgärder som gör det än mer komplicerat att avskeda en revisor, eventuellt lagstiftningsmässigt. Samtidigt finns det en risk med uppdrag på lång tid, varför respondent C framhåller vikten av en tidsbegränsning av två perioder om fyra år. Respondent D och E ser en stor risk för att den påskrivande revisorn stannar för länge vid ett uppdrag och att den allmänna uppfattningen är att ju längre man arbetar med någon desto mer samarbetspartner blir man. De menar att om en person varit revisor i ett bolag under många år, så ser denne till sist mindre. Respondenterna tror att detta hot har reducerats genom ökad rotation och att oberoendet därigenom stärkts. Respondent B har uppfattningen att rotationen lett till att de inte är lika katastrofalt för revisionsbyråer att förlora ett uppdrag.

4.2.3.2 Prispress

Samtliga respondenter tar upp prispressen som ett reellt hot. Respondent C ser med oro på denna utveckling. För att kunna hålla en hög granskningsnivå måste det få kosta. Respondent C har vid flera bolagsstämmor ställt frågan till revisorn ”Anser ni att ni har så mycket ersättning att ni kan göra den revision ni anser vara önskvärd?” Eller, kan man, säger respondent C, vända på frågan ”Om ni fick mer pengar, anser ni att det finns ytterligare väsentliga revisionsuppdrag som ni skulle vilja genomföra men som ni inte nu kunnat göra?” Respondent C berättar vidare att man aldrig då svarat att man inte fått tillräckligt, men däremot efter stämman mellan fyra ögon sagt att ”bra att du tog upp det där, jag kan ju inte svara på annat sätt. Men det är åt skogen med den här låga ersättningen. Det är sådana

problem, vi hade kunnat titta på det här och det här.” Respondent D tror att revisorerna håller på att rycka upp sig och även sina priser, då de själva har insett att de hållit en för låg kvalitet. ”Vi som kunder märker att kvaliteten har blivit bättre, medan vårt sätt att ställa krav på dem inte förändrats.” Respondent D är dock övertygad om att revisorerna skulle kunna höja effektiviteten med ca 30 %, om prissättningen inte varit som den är. Respondent A tar upp problemet men är samtidigt inte alls övertygad om att det är priset som är viktigast när revisorer väljs. Respondent B anser att det i den låga prissättningen finns en risk att revisorerna inte har möjlighet att lägga ner den tid man önskar. Respondenten säger dock samtidigt att detta förmodligen är under förändring då man som ägare tar upp detta med styrelsen inför upphandlingen. Respondent B upplever också att ägare som tidigare drivit kravet med att sänka revisionskostnaderna nu också har vänt.

4.2.3.3 Konsultverksamheten

Konsultuppdrag förefaller vara ett stort problem, enligt alla respondenter, som en följd av priskriget på marknaden. Respondent A uttrycker det som ”man tar igen på gungorna vad man förlorar på karusellerna”. Respondent E misstänker att ”man godkänner vissa saker för att inte förlora för mycket på konsulteriet”. Respondent D ser det största problemet i att de duktiga revisorerna tycker det är mycket roligare att vara på konsultsidan och detta är inget nytt. Denne anser att revisorerna på grund av detta själva har fördärvat mycket av sitt rykte. Respondent D säger vidare att ”vi som ägare har tillsatt revisorer för att granska materialet men det är ändå företagsledning och VD som håller i kommunikationen, varför revisionsarbetet ibland styrs över till konsultarbete”. ”Sen att de tycker det är roligare att konsulta, ja då ska de byta jobb.” Respondent C vinklar just konsultbiten på ett annat sätt och anser att med de sammanslagningar som skett inom revisionsbranschen råder det närmast oligopol, vilket gör att det inte finns så många olika företag att välja mellan. Som hot mot integriteten framkommer här risken med rundgång, att om ett team varit med och reviderat ett bolag och sedan reviderar konkurrenten, så har han med sig tankar och idéer därifrån och revisionen kommer inte bara att innebära granskning. Revisorn för samtal med VD och kan ha synpunkter på förbättringsåtgärder vad gäller till exempel investeringsbeslut, just därför att han har med sig erfarenhet från tidigare revision. Respondent B tycker att det känns som om oberoendet stärkts just därför att uppmärksamheten kring konsulttjänster kontra revision har lett till att konsultrollen kommit längre ifrån revisorer. Respondent B säger att de från dennes bolag upplever att det därför är en stor skillnad från tidigare.

På bolagsstämmor och även utanför dessa upplever respondenterna att revisorerna visar att de tar förtroendeproblemet på allvar. Samtliga respondenter anser dock att revisorerna själva agerar mycket mer pro-aktivt i frågan än vad de gjort tidigare, att de trots en tillbakadragen tradition fått ta steget upp i talarstolen och ut i rampljuset. I samband med att de avger sin revisionsberättelse är det idag vanligt att de berättar mer konkret om hur arbetet genomförts och överhuvudtaget intar en mer tillmötesgående attityd till aktieägarnas eventuella frågor. Respondenterna A, B, C och E har svårt att svara på om de ser oberoendefrågan som ett teoretiskt eller reellt problem, men bedömer det som ett ganska teoretiskt problem. Respondent D, med avvikande uppfattning, anser att det inte alls är ett teoretiskt problem med avseende på revisorernas vilja att utföra konsultation. Respondent C svarar att det är både ett teoretiskt problem och inte. Revisorerna har ett uppdrag att granska, men det är samtidigt styrelse och VD de kommunicerar med. Respondenten betonar vidare att det ska till exceptionella saker för att man som aktieägare ska få reda på saker och ting, att kulturen i Sverige nästan undantagslöst är att avge rena revisionsberättelser. Detta är möjligt eftersom man städar upp så att allt blir bra i slutändan. Det finns exempel på tillfällen då revisionsberättelsen inte funnits med i den tryckta årsredovisningen utan delats ut på

bolagsstämman. Respondent C tar senare under intervjun upp IT-bubblan och goodwillhysterin. Denne föreslog då att revisorerna från alla de stora bolagen skulle gå ut i en gemensam artikel och varna allmänheten. Detta fick bifall, men gjordes aldrig. När denne respondent senare ställde frågan till revisorerna om varför detta aldrig gjordes fick han svaret att man varit rädd att mista uppdraget om en revisor från revisionsbolaget undertecknat något sådant och att man hoppats på att det kunde vända. Respondenten säger "Det här är typiskt för revisorskåren, de vågar inte för att de är för rädda om sina uppdrag" Då vi ställde frågan om oberoendehotet ytterligare en gång, om den då inte bör ses som icke-teoretiskt, svarar respondenten att i det här fallet var det ju det. Respondent A anser att en revisor kan behöva agera annorlunda då han anlitas av ägarledda mindre bolag.

4.2.4 Analysmodellen

4.2.4.1 Lagstiftning av analysmodellen

Respondent E anser att det är för tidigt att säga något om hur lagen påverkar revisorerna när de accepterar uppdrag, men har en förhoppning om att revisorerna kommer att bli mer kritiska när de väljer uppdrag. Respondenten anser även att det är viktigt att systematisera processen såsom analysmodellen föreskriver. Respondent D tror att det "kanske känns lite i magen" då de ska självgranska, men att ingen egentlig förändring kommer att ske förrän ägarna ställer högre krav och ifrågasätter. Respondent B anser heller inte att lagstiftningen i sig leder till en mer kritisk självgranskning, men att det mycket väl kan vara så att det blir enklare för en revisor att se om man bör avböja ett uppdrag, då man har något att stödja sig på. Övriga två tror inte att det är primärt lagstiftningen som påverkar revisorerna utan snarare ökat tryck från ägare, uppmärksamheten från massmedia och enligt en respondent, även hotet om hårdare reglering som genomförts i USA. De ser lagstiftningen snarare som en bekräftelse på det arbetssätt som revisorerna förmodligen haft tidigare.

4.2.4.2 Är analysmodellen tillräcklig eller krävs granskning från tredje part?

Samtliga respondenter svarar att analysmodellen inte är tillräcklig i sig för ett stärkande av oberoendet, utan att även yttre faktorer har betydelse. Respondenterna nämner vikten av revisionskommittéer, tydliga krav från ägarna och någon respondent nämner hotet från ryktesspridning på marknaden. Respondent A uttrycker problemet som att det finns rötägg överallt inom alla yrkeskåror och att det måste finnas någon ytterligare granskningsinstans. Respondenten efterlyser dock ingen extern granskare utan anser att det till vidare räcker med revisorsnämnden. Dessutom är det också en uppgift för ägare och styrelse att ställa krav på revisionen och titta på hur mycket av kostnaderna som gäller konsultation och hur revisors förhållande till bolaget ser ut. Vidare säger respondent A att det krävs en ökad transparens hos revisorerna. Om en revisor blir fälld ska det göras offentligt. Respondent C påminner om att det finns representanter för massmedia som sökt med ljus och lykta för att få avslöja någon skandal, men att det faktiskt inte givit några resultat, just därför att Sverige är relativt rent. Dessutom litar samma respondent till marknaden, som är relativt liten i Sverige, varför den enkelt reglerar sig själv. Detta gör det omöjligt för inkompetenta eller oseriösa revisorer att verka särskilt länge. Däremot ser denne dock andra typer av skandaler som inte kan avhjälpas av någon ytterligare granskningsinstans, då revisorn vid denna typ av skandaler formellt sett inte brustit i sin revision. Det handlar här om optionsersättningar och incitamentsprogram, där revisorn förvisso inte varit förpliktigad att invända, men där det med utgångspunkt från aktieägarperspektivet ändå vore rimligt att denne påtalar extrema förhållanden vid bolagsstämmor och i revisionsberättelse. Respondent C använder exemplet OM för några år sedan där 25 % av årsvinsten gick till 52 personer i ledande befattning. Här borde, enligt denne respondent, revisorerna tagit upp detta i sin granskning av styrelsen. Det har också

förekommit, på bolagsstämmor, att ägare frågar hur revisorerna kunnat avge en ren revisionsberättelse när ägarna senare förlorat stora delar av sitt kapital. Här finns en motsättning mellan ägare och revisorer, där revisorerna pekar på att det inte begåtts något fel, då alla beslut i granskningen varit formellt sett korrekta. Trots att respondenten inte efterlyser någon extern granskningsinstans, förespråkar han en inre granskning av revisorerna genom nomineringskommittéer. Respondent C anser att revisorernas oberoende och granskningens kvalitet bör kontrolleras av sådana, som för övrigt merparten av de stora bolagen har idag. De ska se hur revisorerna sköter sig om de bör väljas om eller bör bytas "så ägarna har på något sätt delegerat detta till nomineringskommittéerna, vilket innebär en ganska bra funktion". Vidare är samma respondent mycket positiv till revisionskommittéer, som består av ett fåtal personer ur styrelsen som har kontakt med revisorn på ett mer informellt sätt för att kunna få ta del av revisorns åsikter utan att VD är närvarande "om hur det egentligen går till i bolaget, dessa möten har i flera fall lett till att VD fått avgå i förtid". Detta ställer högre krav på revisorns oberoende, eftersom denne även skall granska styrelsen. Denna kontakt är dock viktig för att på ett avslappnat sätt kunna informera styrelsen om problemområden vad gäller utveckling och ledningens styrning av bolaget. Respondent E anser att än så länge räcker modellen, sedan får framtiden utvisa om den är tillräcklig. Det är ju trots allt så att i slutändan finns det mycket att förlora på att inte göra det här på ett bra sätt, man förlorar uppdrag och förtroende. Även denne respondent framhåller nomineringskommittén som en viktig faktor i granskningen av revisorer och deras ställning. Respondent B tror att analysmodellen kopplad till ett ökat ägarfokus kommer att bli en väl fungerande modell. Respondenten lägger stort ansvar även på upphandlare och styrelsen vad gäller kontroll och utvärdering i frågan. Ingen av respondenterna ser dock behov av en extern part som granskare av revisorer.

4.2.4.3 *Analysmodellen – "ett steg i rätt riktning"*

Den allmänna uppfattningen är att analysmodellen är ett steg i rätt riktning och snarare visar revisorernas vilja att ta förtroendeproblemet på allvar. Därutöver verkar de flesta anse att det är för tidigt att uttala sig om huruvida det är ett bra verktyg för att öka integriteten i revisorns arbete. En respondent uttrycker sig mer positivt än övriga. Respondent E tror att analysmodellen kan ge en viss ökning av integritet och förtroende, men att den inte är av någon större betydelse för revisorerna i marknadsnoterade bolag. Respondent D anser att "den har till syfte att dämpa det dåliga samvetet hos revisorerna inget annat". "Jag tror att kraften att få göra annat än revision är så stark, mycket starkare än vad regler och annat ger. Jag är skeptisk." Respondent B är positiv till analysmodellens funktion som ett av verktygen i utvärdering av revisors oberoende. Denne uttrycker dock tydligt vid flera tillfällen under intervjun att det också är upp till styrelse och revisionskommittéer att utvärdera och bevaka det här.

---

5 ANALYS OCH SLUTSATS

---

*R*eferensramen samt framtaget empiriskt material ligger till grund för analysen i detta kapitel. Analysen följer uppställningen i föregående två kapitel och kommer att sammankoppla referensramen med det empiriska materialet. Kapitlet avslutas med en slutdiskussion, sammanfattad slutsats och förslag till vidare forskning.

5.1 Kunskap om analysmodellen

Analysmodellen är som lagstiftning ett relativt nytt verktyg, revisorerna känner till detta i och med att det ligger i deras yrkesroll att vara medvetna om förändringar i lagstiftningen. Marknaden verkar också vara medvetna om modellen, kanske på grund av alla de skandaler som behandlats i media. Respondenterna i vår undersökning känner till att det finns en modell som syftar till att underlätta revisorernas granskning av sitt eget oberoende. Respondenterna är dock osäkra på detaljerna och benämningen. Ur investerarperspektiv är det naturligtvis positivt ju mer information man har om modellen.

5.2 Revisorns kompetens

Enligt Mayer et al (1995) utgör situationsspecifik förmåga en del i skapandet av förtroende. Detta betyder att den förtroendeingivande parten, här revisorn, bör ha en kompetens specifikt kopplad till den uppgift den är satt att utföra, här revisionen. Denna situationsspecifika kompetens för en revisor består i auktorisationen eller godkännandet. Vid intervjuerna visar samtliga respondenter stark tilltro till auktorisationssystemet och därmed förtroende för revisorers kompetens. Revisorns kompetens regleras av olika lagar och förordningar, vilket gör att yrkesrollen som sådan inger förtroende, det är den uppfattningen våra respondenter har. Enligt undersökningen har bland annat skandalerna i USA inte påverkat förtroendet för den svenska revisorskåren. För att få vara godkänd eller auktoriserad revisor krävs en högskoleutbildning i botten och kontinuerlig fortbildning, detta kan i sig ses som en kvalitetsstämpel på de underlag revisorn undertecknar. Att revisorn litar till sin egen förmåga minskar benägenheten att handla dysfunktionellt (Donnelly, 2003). En av respondenterna uttrycker att kompetens är centralt då en revisor måste kunna matcha de centrala personerna i näringslivet. Detta är viktigt just därför att han skall kunna agera på ett objektivt sätt och inte kunna styras i sin granskning. På så sätt gör respondenten en tydlig koppling mellan kunskap som en förutsättning till oberoende och därigenom till uppbyggnaden av förtroende.

5.2.1 Kriterier för förtroende – revisorn och revisionsbyrån

På frågan om det spelar någon roll *vem* revisorn är, går meningarna något isär. De flesta säger att auktorisationen i sig garanterar hög kvalitet. På frågan om betydelsen av ett aktat namn, är samtliga respondenter tveksamma till om hur detta påverkar dem. En risk som tas upp i empirin med väl ansedda och ofta anlidade revisorer är att de helt enkelt har för många uppdrag. En revisor med för många uppdrag hinner inte sätta sig in i alla och därför minskas förmågan att göra en bra revision, vilket är negativt för förtroendet och skapar en större risk för investeraren. Övriga respondenter har inte uppmärksammat detta problem. Uttalandet från respondent E om betydelsen av en välkänd revisor i nya mindre bolag betyder inte att dennes kompetens nödvändigtvis ses som exceptionell, utan snarare att bolaget är av viss kvalitet om en sådan revisor väljer att acceptera uppdrag hos detta. Det institutionsbaserade förtroendet

väger tyngre hos respondenterna än det processbaserade. Auktorisationsförfarandet, institutionen, anses tillräckligt för kompetensen och upplevs som mer relevant än ett tungt namn. Det är möjligt att respondenternas svar kan ha påverkats av en känsla av att vilja svara "korrekt". Denna bedömer vi dock inte vara tillräckligt stark för att vi skulle komma till en annorlunda slutsats.

Uppfattningen är att de större byråerna besitter större kompetens genom att de har tillgång till ett brett nätverk, vilket är nödvändigt vid större uppdrag. En av respondenterna i undersökningen nämner att varumärket på revisionsbyrån är en trygghet, vilket då kan ses som att själva varumärket skapar förtroende. Samtidigt menar en annan respondent att en så kallad källarrevisor kan utföra en lika bra revision som en revisor på ett större bolag. Respondenterna verkar ha större förtroende för stora revisionsbolag, mycket på grund av att de har mer resurser än de mindre bolagen.

5.3 Oberoende – förändring och hot

Integritet tas upp som en viktig egenskap för att en revisor skall upplevas som förtroendeingivande. Integritet förklaras främst som förmågan att kunna driva sin linje och att agera stabilt och enligt uppställda metoder utan att påverkas av tryck från VD och företagsledning. Vi väljer därför i vår analys att utgå från att integritet kan ses som oberoende. Eftersom fyra av de fem respondenterna ansåg att oberoendefrågan är teoretisk, skulle man kunna dra slutsatsen att den allmänna uppfattningen är att revisorerna i sitt arbete har en hög grad av integritet. Det visar sig dock vid intervjuerna att respondenterna trots allt identifierar en rad hot som ses som mer eller mindre överhängande. Uppfattningen att bristande oberoende hos revisorer är ett teoretiskt problem kan bero på att revisorns oberoende är ett så inarbetat och vedertaget faktum att man i allmänhet förväntar sig att det är så utan att egentligen tänka över situationen. Detta kan vara ett tecken på ett i grunden gott förtroende.

Våra respondenter menar att det inte skett någon förändring av oberoendet sedan analysmodellen infördes, de menar snarare att hoten alltid funnits men att de på senare tid satts i fokus. Det verkar som att den största förändringen våra respondenter ser är att analysmodellen numera är lagstiftad, men att komponenterna i modellen funnits hos revisionsbyråerna sedan länge.

Ett av hoten mot förtroendet är revisionsuppdragets längd. Några respondenter säger att en revisor som varit länge i ett bolag känner det så väl att revisionen blir mer effektiv. Den allmänna åsikten är dock att uppdrag som fortgår år efter år kan leda till att revisorn blir bekväm eller rent av tycker att han eller hon kan företaget såpass bra att viktiga uppgifter förbises. Respondenterna ser med oro på de fel som kan begås mer eller mindre omedvetet då de blir för nära och vana vid klientföretaget. Omedveten partiskhet är enligt Bazerman et al (1997) ett naturligt beteende som gör revisorn mindre mottaglig för sanktionshot eller moralisk påtryckning, varför denna oro kan ses som befogad. En annan aspekt är att revisionsbyråer är alltför rädda att förlora sitt uppdrag. Detta kan leda till att de får dubbla lojaliteter, dels gentemot klienten och dels gentemot aktieägarna. Här uppstår en konflikt mellan det processbaserade förtroendet man byggt upp hos klienten och det institutionsbaserade förtroendet man har på marknaden. Risken att förlora det processbaserade förtroende man byggt upp under många år känns förmodligen både större och obehagligare än risken med att bli ställd till svars inför ägarna. Detta är ett påtagligt hot mot förtroendet för revisorn. Denna oro bedöms dock inte komma att existera på lång sikt, då de flesta bolag nu tillämpar rekommendationen om att ett revisorsuppdrag bör löpa på högst två fyraårsperioder, vilket kommer att eliminera denna risk i större bolag.

Det reviderade bolagets relationer till revisorn kan enligt respondenterna påverka oberoendet negativt. Osunda relationer kan bland annat innebära vänskapsband. Detta hot tas upp i lagstiftningen kring analysmodellen som ett kriterium att avsäga sig ett uppdrag. Respondenterna anser dock inte detta vara ett problem i börsnoterade bolag, utan snarare hos mindre bolag. En informell relation, om än affärsmässig, är viktig för förtroendet mellan revisorn och ett litet bolag. Även en av respondenterna ansåg att förutsättningarna inte är desamma för stora och små bolag vilket enligt respondenten gör att revisorn måste agera annorlunda.

Konsultuppdrag förefaller vara ett stort problem enligt alla respondenter till följd av priskriget på marknaden. Det man förlorar på prispresen inom revisionen tar man igen på konsultationer. Detta framträder i undersökningen som det största hotet mot revisorernas oberoende och följaktligen investerarnas förtroende. Om revisionsbyråerna blir beroende av konsultationer kan det leda till att förtroendet för revisionen skadas, då det ger incitament till att inte stöta sig med företagsledningen för att få konsultuppdrag. Här är det mycket viktigt att revisorerna kan visa sitt oberoende för investerarna. En fortsatt öppen diskussion om prissättning och granskningskvalitet bör hjälpa till att hålla förtroendet uppe. Principal-agent teorin säger att det största bekymret för en principal är att denne inte känner till vilka incitament som styr agenten i sitt arbete (Stiglitz, 1997). I årsredovisningen redovisas numer konsultarvoden och revisionsarvode separat. Detta ger ägarna möjlighet att ifrågasätta dessa kostnader och en fingervisning om incitamentet att handla i eget intresse. Ytterligare översyn, i form av extern granskare och lagregler efterfrågas inte.

Ytterligare en risk kan vara den oligopolsituation som uppstått på den svenska marknaden. En nackdel med detta är att det blir en rundgång av revisorerna, vilket kan leda till att bristande integritet.

5.3.1 Välvilja

Respondenterna anser att revisorerna visar att de tar förtroendeproblemet på allvar. Välvilja enligt teorin är att vilja göra gott trots avsaknad av egen vinning. Samliga respondenter upplever att revisorerna är väsentligt öppnare gentemot aktieägarna jämfört med tidigare. Vanligt under intervjuerna är att de beskriver bolagsstämmorna som en tillställning där revisorn nu tar tillfället i akt att berätta om hur granskning och arbetet i övrigt genomförts. Det finns en vilja att informera. Även i obehagliga frågor som oberoende och objektivitet vid granskning upplever respondenterna att revisorerna agerar mer pro-aktivt både på bolagsstämmor och internt inom professionen. Det är dock svårt att avgöra om detta beror på rädsla och inverkan av förändringar i USA. Välviljan i form av att ge information, det vill säga att berätta mer än vad som formellt krävs, är därför svår att uttala sig om. Om anledningen till den nya öppenheten beror på välvilja eller rädsla är svår att uttala sig om, men det upplevs av respondenterna som mycket positivt.

Respondenterna är medvetna om att revisorerna arbetar enligt färdiga metoder som ställs upp på byråerna. Under intervjuerna framkommer dock att traditionen inom revision är att avge rena revisionsberättelser och att revisorer och företagsledning jobbar på att vidta åtgärder innan själva bolagsstämman, för att kunna fastställa en sådan. Enligt en av respondenterna har frågor till revisorer ställts om hur de kunnat avge en ren revisionsberättelse då investerare sedan förlorat stora delar av sitt kapital. Detta måste ses som ett förväntningsgap mellan revisorer och ägare. Välvilja enligt teorin skulle kunna översättas som viljan hos revisorerna att i sin granskning sträcka sig utöver formella regler och metoder för att så långt som möjligt tillgodose ägarnas behov. En respondent efterlyser mer sådan information till de mindre aktieägarna vid bolagsstämman. Då respondenterna i undersökningen representerar ägare med

stort inflytande på företagsledning och styrelse, kan de inhämta information på ett annat sätt än småsparare. Om undersökningen riktat sig till mindre sparare kan det antagas att kravet på mer information och visad välvilja hos revisorerna varit väsentligt större.

Vi antar att samtalet inom revisionskåren, angående oberoendet och vikten av att förmedla detsamma till allmänheten, bidrar till att skapa en starkare samhörighetskänsla och internkontroll. Kings (2003) slutsatser att detta skulle leda till en högre granskningsnivå och förstärkt integritet stämmer väl med respondenternas uppfattning om att revisorerna på senare år snarare stärkt än försvagat sitt oberoende och, frånsett begränsning på grund av prisnivå, höjt sin granskningsnivå.

5.3.2 Benägenhet och risk

Benägenhet att känna tillit beror bland annat på kunskap och erfarenhet. I det här fallet kan erfarenhet tänkas verka positivt på förtroendet. Respondenterna har stor erfarenhet på området och har större snittkunskap än småsparare om hur revisorer arbetar. På grund av att respondenterna har stor makt ökar förmodligen deras benägenhet att lita till revisorerna då de helt enkelt har stort inflytande och vet att revisorerna också vet detta. Benägenheten visar sig vara mindre hos en respondent, som är mycket noggrann i sin granskning av revisionen i de bolag som hans eget bolag investerar i. Det är värt att nämna att denne respondent här investerar mest i icke-noterade bolag som därför inte nödvändigtvis anlitar revisorer från de stora revisionsbyråerna. Trots att respondenterna visar en stark benägenhet att lita till revisorerna är de mycket medvetna om och insatta i de risker som finns. På grund av informationsasymmetri befinner sig investerare i underläge gentemot de bolag de investerar i. Även bristande kunskap om revisionens verkliga kvalitet och om revisorernas incitament befinner de sig i ett underläge även i denna relation. Av undersökningen framgår dock att respondenterna bedömer risken som liten. Anledningen är respondenternas tillit till marknaden. Sverige är en liten marknad, vilket gör det omöjligt för en revisor att verka om hans professionalism skulle ifrågasättas.

5.4 Analysmodellens funktion idag och i framtiden

Förtroendeingivande faktorer hos en revisor, enligt respondenterna, är kompetens, integritet och stabilitet för att de ska kunna driva sin linje, överensstämmer med Mayer et al (1995) som uppger förtroendeingivande faktorer som förmåga, välvilja och integritet.

Vad gäller respondenternas uppfattning om analysmodellens inverkan på revisorernas arbete är de av uppfattningen att lagstiftningen i sig inte är det viktigaste, utan yttre påverkan från ägare, media och hotet om påföljder. Respondenterna är tydliga med att det fortfarande är upp till ägarna att bevaka och utvärdera revisorernas arbete. En fara för det omedvetet partiska handlandet är att ägarna ses som en oidentifierad massa, som statistik. Vid ett ökat engagemang från ägarnas sida känns detta avstånd förmodligen mindre, vilket skulle kunna påverka revisorerna till större medvetenhet om ägarnas krav och motverka ett dysfunktionellt handlande.

Analysmodellen ses som en bekräftelse på det arbetssätt revisorerna haft tidigare. De har däremot en *förhoppning* om att lagen ska påverka revisorer när de accepterar uppdrag, att de gör en mer kritisk bedömning. En respondent nämner även det positiva i att systematisera processen vid acceptans av uppdrag. Det framförs även att det nu kan vara lättare att upptäcka hoten mot oberoendet, då man har en modell att luta sig mot. Lagstiftningen gör också att den används. Den systematiska analysmodellen ses som ett sätt att göra revisorn medveten om risken till eventuell omedveten partiskhet, vilket gör denne mer mottaglig för moraliskt resonemang med sig själv vid beslutet att acceptera eller avböja ett uppdrag.

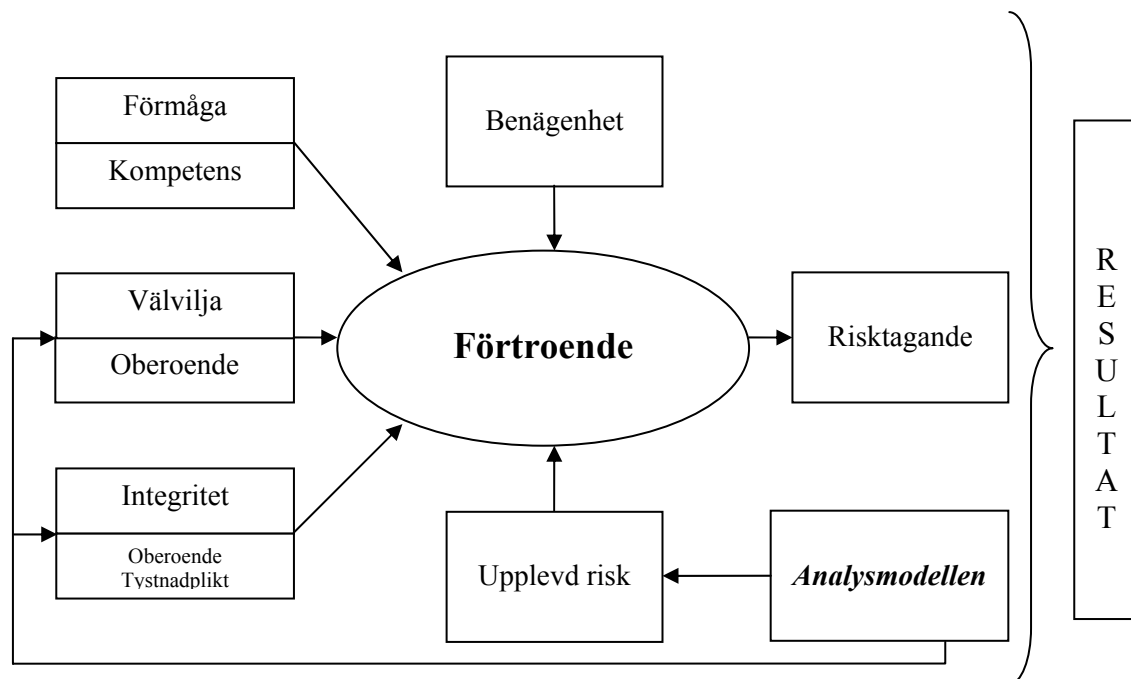
Eftersom respondenterna inte tror att revisorernas arbetssätt har förändrats genom analysmodellen, vore det fel att påstå att modellen som sådan påverkat förtroendet i någon riktning. Anders Holms uttalande (Holmquist, 2001), att för att signalera en sådan välvilja krävs att det finns exempel där revisorer faktiskt avsäger sig uppdrag som en följd av granskning med analysmodellen. Respondenterna säger att det är för tidigt att säga något om genomslagskraften. Alla respondenter anser att självgranskning är ett dilemma och att det är svårt att utvärdera sig själv oavsett vilken yrkeskår man tillhör. Detta ser vi som att respondenterna anser att revisorerna kan analysera till sin egen fördel, precis som tidigare. Respondenterna har trots allt en förhoppning om att lagen ska få genomslag. Det innebär att förhoppningen att lagen ska tillämpas på ett ändamålsenligt sätt förutsätter en viss välvilja hos revisorskåren.

5.5 Slutlig diskussion

Revisorns tre hörnstenar i uppbyggnad av förtroende är oberoende, kompetens och tystnadsplikt. Förtroende enligt Mayer et al (1995) bygger på förmåga, välvilja och integritet. Om analysmodellen påverkar någon av dessa faktorer i positiv riktning skulle den bidra till att ge ett ökat förtroende hos ägarna, se figur 3. Vi har valt att fokusera på de tre faktorer som är viktiga för den som ska inge förtroende, förtroendeskaparen, det vill säga förmåga, välvilja och integritet. Dessa faktorer kan en förtroendeskapare påverka direkt. Benägenhet, upplevd risk och risktagande ligger inte inom revisorns direkta kontroll men bör fortfarande vara med i modellen.

Vi placerar oberoendet under rubrikerna välvilja och integritet. Med oberoende under rubriken välvilja, avses viljan att ta steget längre än det lagstadgade kravet på oberoende, det vill säga att visa ett *verkligt* oberoende. Exempel på detta är viljan att informera om omständigheter som revisorn inte är tvungen att göra, men som denna väljer att göra ändå för att tillgodose ägarnas intresse så långt som möjligt. Genom att avsäga sig uppdrag med stöd av analysmodellen skulle den kunna bidra till att stärka upplevd välvilja. Det är naturligt att även placera oberoende under rubriken integritet. Integritet innebär att en part handlar enligt principer som är godtagna av en annan part. Här avses det traditionella och regelstyrda oberoende som en revisor förutsätts inneha. Analysmodellen är ett sätt att tillämpa dessa regler och principer och inverkar därför på integriteten. Kompetens är direkt förenad med förmåga och respondenternas uppfattning om denna inte kan påverkas av analysmodellen. Slutligen kopplar vi tystnadsplikt till integritet, då denna är en av de principer som styr revisionen och som marknaden förväntar sig.

Figur 3. Analysmodellens plats i förhållande till förtroende. Baserad på Mayers et al (1995) modell för förtroende.

Analysmodellen är relativt ny och det är fortfarande revisorn själv som utvärderar sitt oberoende. Samtliga respondenter är huvudsakligen av åsikten att detta arbete går till på samma sätt som tidigare. De anser att analysmodellen möjligtvis kan påverka integriteten marginellt. Vad som påverkat deras förtroende långt mer är den öppenhet och debatt som förs inom professionen och som även sträcker sig in på bolagsstämmor.

Samtliga respondenter upplever en vilja hos revisorerna att arbeta pro-aktivt, att lägga korten på bordet och att bemöta ägarnas oro. Med utgångspunkt från vår förtroendemodell är det förstärkning av upplevd välvilja som hävt en eventuell förtroendekris, som skulle ha kunnat uppkomma till följd av turbulensen på området. Förtroendet påverkas av hur revisorer handskas med de hot mot oberoendet som ägarna ser. Dessa hot är framförallt vänskapsrelationer, konsultuppdrag och för låg prissättning av revisionstjänster. Analysmodellen ser vi som en miniatyr av den diskussion som förts om detta i media och hos allmänheten. Med analysmodellen som "diskussionsunderlag" är meningen att revisorn ska föra en monolog med en hypotetisk tredje part som bedömaren - den orolige investeraren, långgivaren eller övrig intressent.

Respondenternas inställning att analysmodellen inte väsentligt påverkar revisorernas integritet, beror till stor del på att uppfattningen samtidigt är att revisorerna arbetat på liknande sätt tidigare. Skillnaden med analysmodellen är kravet på dokumentation. Om denna dokumentation kommer till användning vid ifrågasättande av revisors uppdrag skulle kvaliteten på densamma avgöra om marknaden uppfattar analysmodellen som meningsfull eller inte. Detta skulle kunna påverka förtroendet. I förtroendeskapandet är det snarare öppenhet, en levande diskussion och tecken på starkare välvilja som givit resultat på senare tid. Författarna till uppsatsen "Analysmodellen - ett ökat förtroende för revisorn" kom till slutsatsen att revisorerna inte tagit tillräcklig hänsyn till egenskapen välvilja då de diskuterat viktiga egenskaper i uppbyggnad av förtroendet. (Christoffersson et al, 2002) Den undersökning vi har genomfört visar att viss välvilja från revisorer nu upplevts av ägarna. Det är i faktorn välvilja som det ges störst utrymme att skapa starkare förtroende för revisionen.

5.6 Sammanfattad slutsats

Uppsatsens problem presenterades i avsnitt 1.2 och det var som följer:

Har lagstiftningen av analysmodellen påverkat ägarnas förtroende för revisorsrollen?

Från vår undersökning kan vi dra slutsatsen att förtroendet med avseende på förmåga och integritet är tillfredställande, oavsett införandet av analysmodellen. Ägare upplever att det finns anledning att bevaka integriteten hos revisorer på grund av hot mot oberoendet, men är samtidigt av uppfattningen att sådan bevakning redan sker inom revisorskåren. Lagstiftningen av analysmodellen har inte påverkat förtroendet i någon riktning, eftersom den ännu inte påverkat någon av de förtroendeingivande faktorerna. Ägarnas förtroende har stärkts på annat sätt, genom ökad öppenhet, vilket upplevs som en ökad välvilja. Vi ser en potential hos analysmodellen att fungera stärkande för ägarnas förtroende och att kunna bli en uttalad del av detta. Analysmodellens trovärdighet kommer att bero på tillämpningen av modellen. Dess trovärdighet förutsätter dock att ägarna kan se exempel på att den fyller sin funktion i kritiska situationer där revisorns oberoende ifrågasätts.

5.7 Förslag till vidare forskning

Under uppsatsskrivandets gång har några tankar återkommit. Eftersom vi har ett litet urval respondenter och då analysmodellen är relativt ung, är ämnet med all säkerhet inte tillräckligt utforskat. Vid ett större urval respondenter skulle ett mer allmängiltigt resultat kunna uppnås. Resultatet skulle, vilket vi påpekat i uppsatsen, kunna påverkas också beroende på vilken typ av ägare man väljer att studera. Är till exempel analysmodellen nödvändig vid ägarledda bolag? Vid en intervju stötte vi på ytterligare en risk för ägare, förutom revisors oberoende, nämligen maktbalansen mellan ägare. Slutligen stod oss klart under hela studien, att analysmodellen behöver ytterligare tid för att ge ett ordentligt utslag eller för att man ska kunna avgöra om ett uteblivet sådant kan tillmätas någon betydelse.

Förslag till vidare forskning är således:

- En större kvantitativ undersökning av aktieägarnas förtroende för revisorer och den information som lämnas till ägarna.
- Jämförande studie av små och stora ägare på marknaden.
- Undersökning av risken med stora ägares påverkan på revisorerna och företagsledningen.
- Då modellen är relativt ny kan en ny undersökning då analysmodellen fått ordentligt genomslag hos intressenterna på marknaden vara intressant att göra

6 KÄLLFÖRTECKNING

Vetenskapliga artiklar

Akerlof, G A (1970). *The Market for "Lemons": Quality Uncertainty and the Market Mechanism*, The Quarterly Journal of Economics, Volume 84, No 3, 488-500

Barney, J B & Hansen, M H (1994). *Trustworthiness as a Source of Competitive Advantage*, Strategic Management Journal, Volume 15, pp 175 - 190

Bazerman, M & Morgan, K P (1997). *The Impossibility of Auditor Independence*, Sloan Management Review, Volume 38, Issue 4, pp 89 – 95

Britton, L & Ball, D F (1999). *Trust versus Opportunism: Striking the Balance in Executive Search*, The Service Industries Journal, Volume 19, Number 2, pp 132 - 149

Donnelly, D P, Quirin, J J & O'Bryan, D (2003). *Auditor acceptance of dysfunctional Audit Behavior*, Behavioral Research in Accounting, Vol. 15, pp 87 - 111

King, R R (2002). *An Experimental Investigation of Self-Serving Biases in an Auditing Trust Game: The Effect of Group Affiliation*, The Accounting Review, Volume 77, Issue 2, pp 265 – 284 2002

Mayer, R C, Davis, J H & Schoorman F D (1995). *An Integrative Model of Organizational Trust*, The Academy of Management Review, Volume 20, Issue 3, pp 709 – 734

Schwartz, R (1997). *Legal regimes, audit quality and investment*, Accounting Review, Volume 72, Issue 3, pp 385 - 407

Seal, W & Vincent-Jones, P (1997). *Accounting and trust in the enabling of long-term relations*, Accounting, Auditing & Accountability Journal, Volume 10, Number 3, pp 406 – 431

Stiglitz, J & Weiss, A (1983), *Incentive Effects of Terminations: Applications to Credit and Labour Markets*, American Economic Review, Volume 74, pp 912 - 927

Zucker, L G (1986). *Production of trust*, Research in Organizational Behavior, Volume 8, pp 53 - 113

Doktorsavhandling

Sanner, L (1997). *Trust between entrepreneurs – sense making in organizing new ventures*, Uppsala Universitet

Böcker

Andersen I (1998). *Den uppenbara verkligheten – val av samhällsvetenskaplig metod*, Studentlitteratur, Lund

Dahmström, K (1996). *Från datainsamling till rapport*, Studentlitteratur, Lund

Ejvegård R (2003). *Vetenskaplig metod*, Studentlitteratur, Lund

Eriksson L T & Wiedersheim-Paul F (1997). *Att utreda, forska och rapportera*, Liber Ekonomi, Malmö

FARs Revisionsbok 2002, FAR Förlag, Stockholm, 2002

FARs Samlingsvolym 2003, del 1 & 2, FAR Förlag, Stockholm, 2003

Holme I M & Solvang B K (1991). *Forskningsmetodik – om kvalitativa och kvantitativa metoder*, Studentlitteratur, Lund

Patel R & Davidsson B (1994). *Forskningsmetodikens grunder*, Studentlitteratur, Lund, 1994

Scheaffer, R L, Mendenhall III, W & Ott, R L (1996). *Elementary Survey Sampling*, Duxbury Press, USA

Schotter, Andrew (1997), *Microeconomics – a modern approach*, Addison Wesley, USA

Smith, D (2000). *Redovisningens språk*, Studentlitteratur, Lund

Stiglitz, J E (1997). *Economics*, W. W. Norton & Company, Inc, New York

Internet

www.aktiespararna.se 2003-08-20

www.ap2.se 2003-06-30

www.apfond6.se 2003-08-20

www.robur.se 2003-08-20

Dagspress & Tidningar

Holmquist, B (2001). *Revisorn, Oberoendet & Analysmodellen*, Balans nr 10

Holmquist, B (2001). *Göran Tidström kommenterar revisorns oberoende*, Balans nr 11

Johansson, Å (2002). *Analysmodellen presenterades på IREV-seminariet*, Balans nr 1

Edenhammar, H & Rundfelt, R (2002). *Efter Enron*, Balans nr 2

Åsbjörnsson, R (2002). *Efter Enron blev revision intressant också för svenska politiker*, Balans nr 3

Wennberg, I (2002). *Hur ska förtroendet återställas efter redovisningsskandalerna?*, Balans nr 11

Wolmesjö, L-G, *Revisorn hade nyckelroll*, Göteborgs-Posten, 2003-02-24,

The Economist (2002). *Huvudledaren*, 2002-02-09

Övrigt

Christoffersson, L, Emanuelsson, J & Ryvallius, A (2002). *Analysmodellen – ett ökat förtroende för revisorn?*, Magisteruppsats, Företagsekonomiska Institutionen, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet

Nytt från revisorn, nr 2, 2002 - *Så här bör revisorn analysera sitt förhållande till klienten*

Regeringens proposition 2000/01:146, *Oberoende, Ägande och tillsyn i revisionsverksamhet*

Svensk Författningssamling (SFS) 2001:883

Svensk Författningssamling (SFS) 1995:528

Intervjuade personer

Gunnar Ek, fd bolagsbevakare & talesman i bolagsfrågor, Aktiespararna, 2003-08-18

Erling Gustavsson, VD, 6:e AP-fonden, 2003-08-15

Lennart Jonsson, informationsdirektör, 2:a AP-fonden, 2003-06-25

Marianne Nilsson, företagsansvarig, Robur, 2003-08-15

BILAGA 1, DISKUSSIONSFRÅGOR VID INTERVJUER

- Känner ni till att det införts en självgranskningsmodell, den så kallade analysmodellen, den 1/1 2002 i syfte att öka oberoendet mellan klient och revisor?
- Hur ser ni på revisorns betydelse för tillförlitligheten i ekonomisk information?
- Det har förts fram att en ”aktad” revisor spelar en nyckelroll för att bevara aktieägarnas förtroende för bolagets ekonomiska information. Hur ser ni på det?
- Vad har ni för uppfattning om revisorers oberoende och har det förändrats? Ser ni något hot mot oberoendet?
- Vilka kriterier anser ni att en revisor ska uppfylla för att inge förtroende? Spelar revisionsbyråernas storlek någon roll?
- I revisorernas tidning Balans stöter man ibland på uppfattningen att oberoendefrågan är ett teoretiskt problem och inte spelar någon större roll i praktiken, hur ställer ni er till det?
- Tror ni att lagstiftning av analysmodellen leder till att revisorerna gör en mer kritisk bedömning innan de accepterar ett uppdrag?
- Anser ni att en självgranskningsmodell som analysmodellen är tillräcklig för uppbyggnaden av oberoende eller hade ni hellre sett en tredje part som granskare?
- Anser ni att det generellt går att utvärdera sitt eget oberoende inom en yrkeskår och skiljer sig revisorer ifrån andra yrkeskårer i detta avseende?
- Anser ni att analysmodellen är ett bra verktyg för att säkerställa revisorers oberoende och därmed skapa ett ökat förtroende för revisionen?
- Övriga kommentarer i ämnet?

BILAGA 2, FLÖDESSCHEMA, ANALYSMODELLEN

